

INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK
OCH SPECIALPEDAGOGIK

Anledningar som leder till att eleverna slutar studera modersmålet i Göteborg Stad

En intervjustudie med tio lärare

Qassim Yousif AL-IDHAM

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	LAU927
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT/2019
Handledare:	Anna-Maria Fjellman
Examinator:	Bengt Edström

Abstract

Nyckelord:

Modersmålsundervisningen, flerspråkighet, kunskapsutvecklande undervisning, andraspråksinläring, skolans organisation, familjesamarbete, nyanlända elever, pedagogisk kompetens.

Syftet:

De sista åren har lärarna på språkcentrum Göteborg Stad uppmärksammat, att flera elever har slutat studera modersmålet, vilket lärarna tycker är ett riktigt problem för kommunen och hela landet i övrigt. Tvåspråkiga elever är en vinst för landet, genom att få en tvåspråkig generation i det svenska samhället. Därför försökte jag att undersöka vilka anledningar som påverkar och tvingar elever att sluta studera modersmålet.

Teori:

Bakgrunden skall först ge en översikt av språkinläringsteorier och uppfattningen av vilka lingvistiska teorier som är aktuella för språkundervisning och som är lämpliga och kan används vid modersmålsundervisning. Resultat har jag tolkat enligt ett sociokulturellt perspektiv samt ett interkulturellt perspektiv.

Metod:

Studien baseras på en kvalitativ undersökning i form av intervjuer av 10 modersmåls lärare i 8 olika språk i Göteborg Stad. För att besvara frågan om varför eleverna har slutat läsa modersmålet, har jag intervjuat en slumpmässigt vald grupp av modersmåls lärare. Språken är arabiska, kurdiska, franska, somaliska, syrianska, spanska, kinesiska och engelska. Jag har sammanställt 11 frågor till modersmåls lärarna. Frågorna är baserade på 5 viktiga pedagogiska grundelement; lärarens kunskaper, didaktik och undervisningsmetoder, läromedel, familjesamarbete och skolhantering. Jag har analyserat lärarnas svar, och identifierat vilka av intervjufrågorna som fick mest upprepade svar och fick reda på vilka faktorer och anledningar som har stor effekt och lett till att eleverna sluta studera modersmålet.

Resultaten:

Resultaten visar att det finns större eller mindre samband mellan de anledningar som jag har valt att undersöka, men alla orsaker till att eleverna slutar studera modersmålet.

Den starkaste orsaken till att eleverna slutar studera modersmålet är att organisationsramen för modersmålsundervisningen ligger efter skolan ganska sent, det påverkar eleverna särskilt vintertid. Eleverna brukar också ha olika aktiviteter efter skolan. Heterogena modersmålsgrupper, modersmålstider och dagar är andra faktorer som påverkar.

Modersmåls lärarens kunnighet och deras varierande arbetssätt för att hantera heterogena grupper, för att kunna motivera och utveckla elevernas språk är en annan stor orsak som påverkar. Hälften av lärarna säger att böckerna och läromedlen inte är lämpliga för den svenska miljön, och därför också kan leda till att eleven känner sig utanför, och tappar lusten för att studera. Familjens inställning till modersmålsundervisningen har stort inflytande för elevers inställning speciellt när det gäller minderåriga. Modersmålets status i skolan och skolans organisation är den tredje viktiga anledningen som kan leda till att eleverna slutar studera modersmålet.

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare Anna-Maria Fjellman som under arbetes gång gett mig en bred givande handledning kring denna uppsats.

Jag skulle också vilja rikta ett stort tack min närmste chef för att hjälpa mig genom hela studien.

Jag får inte glömma mina kollegor på jobbet (Modersmåls lärarna i Språkcentrum i Göteborg Stad) som tålmodigt svarade på mina frågor, vilket bidrog till att min uppsats kom ut med dessa resultat, så jag uttrycker härmed min tacksamhet till er alla.

Jag tackar alla som hjälpte mig.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	5
2. Syfte och forskningsfrågor	6
3. Bakgrund	6
4. Begrepp och definitioner relaterade till forskning	8
4.1 Hemspråk och modersmål.....	8
4.2 Definition av begreppet modersmål	9
4.3 Vem har rätt till modersmål?.....	9
4.4 Modersmålsundervisningens utformning och betydelse	9
4.5 Modersmålsämnets syfte	10
4.6 Modersmålslärares kompetens och bidragande faktorer beträffande elevens språkutveckling	11
4.7 Modersmålsundervisningens form och omfattning samt vikten av undervisningen..	12
5. Teori	12
5.1 Språkinlärningsteorier	12
5.2 Det sociokulturella perspektivet på språk och lärande.....	13
5.3 Mångkulturalism och sociokulturellt perspektiv.....	14
5.4 Kulturell identitet och interkulturellt förhållningssätt.....	14
5.5 Modersmålslärares didaktiska kompetens.....	15
6. Tidigare forskning	15
6.1 Modersmålslärares kompetens och skicklighet.....	15
6.2 Modersmålet och utvecklingssamtal	16
6.3 Samarbete mellan hemmet och skolan	16
6.4 Modersmålsundervisningens form och omfattning.....	16
7. Metod	18
7.1 Intervju	18
7.2 Urval och tillvägagångssätt	20
7.3 Validitet och reliabilitet.....	21
7.4 Etiska aspekter.....	22
8. Resultat.....	22
8.1 Lärares kunskapers påverkan på elevernas prestation	22
8.1.1 Modersmålslärares kunskaper	22
8.1.2 Modersmålslärares arbetsätt	24
8.2 Organisatoriska inramningens påverkan på elevernas prestation	25
8.2.1 Läromedel.....	25
8.2.2 Digitala läromedel	26
8.2.3 Familjens inställning	27

8.3 Skolans roll, skolans organisation, organisatoriska förutsättningar.....	27
9. Diskussion	29
9.1 Metoddiskussion.....	29
9.2 Resultatdiskussion.....	30
10. Vem har nytta av uppsatsens resultat?	32
11. Fortsatt forskning	33
Referenslista	34
Bilaga 1	39
Bilaga 2	40

1. Inledning

Sverige är ett mångkulturellt land där det talas kanske mer än 200 olika språk. Vi har idag sex nationella minoritetsspråk: samiska, finska, meänkieli (ibland kallat tornedalsfinska), romani, jiddisch och teckenspråk. Dessutom har vi en mängd invandrarspråk, varav arabiskan är det andra största språket, följt av turkiska och persiska vad gäller antalet talare av språken (Institutet för språk och folkminnen, 2014).

Enligt Unicef Sverige säger FN:s barnkonvention att alla barn ska ha samma rättigheter, och man ska visa respekt för barns kulturella identitet och språk, och ta hänsyn till barn som tillhör en minoritetsgrupp eller en urbefolkning genom att uppmärksamma deras språkliga behov (Unicef Sverige, 1989). På grund av FN:s barnkonvention har riksdagen ändrat sin barnens rättigheters lag, därför svenska förskolor och skolor har också förändrats skollagen under det senaste decenniet (Institutet för språk och folkminnen, 2014). Barnkonventionen ska bli inkluderad i svensk lag i början av januari 2020. Det ska leda till ett större skyldighet och en ökad möjlighet att sätta barnets rättigheter i fokus (Unicef Sverige, 2018).

Modersmålsundervisningen är en mycket viktig och avgörande faktor för tvåspråkiga elevers språkutveckling, identitetsutveckling och därmed deras självkänsla (Skolverket, 2018). Det finns olika perspektiv och attityder till modersmålsundervisning i det svenska samhället enligt Svensson (2011) att de som är negativt inställda mot ämnet tycker han att det är dyrt för samhället, samt att modersmålsundervisningen försämrar inläringen av andraspråket. Detta kan komma från politiker, från personal och även från föräldrar. De tycker också att kunskaper i olika språk står i motsats till varandra. Tvärtemot tycker den andra delen av samhället som har en positiv syn på undervisningen. De tycker att modersmålet har en stor betydelse för både inläringen och utvecklingen av andraspråket.

Det finns också många diskussioner bland invandrare om deras barn ska studera modersmålet eller inte. Några av dem tror att om barnen lär sig sitt modersmål förhindrar det att de lär sig svenska språket, och att barn slösar sin tid och borde satsa enbart på att studera svenska språket. Därför har flera elever slutat studera modersmålet (Badri), (Khoei & Lundberg, 2006). Jonsson (2011) skriver i sin akademiska uppsats att under de senaste tio åren har modersmålsundervisningen minskat i alla skolformer. Det har bidragit till ett minskat antal personal på skolorna, och gett sämre möjligheter att möta elevernas olika behov. Jonsson skriver vidare att minskad modersmålsundervisning har lett till en försämring av många flerspråkiga elevers resultat. Flera undersökningar som har skett under de 10 åren har visat detta, att eleverna inte har nått skolans kunskapsmål (Jonsson, 2011).

Under min tjänst som modersmåls lärare i Göteborg, märker jag att det finns flera lärare som klagar på att deras elever har slutat studera modersmålet, och några säger att eleverna inte vill studera modersmålet, och andra säger att föräldrar har tvingat sina barn att sluta studera. Det finns många barn och familjer som klagar på modersmåls lärare, att de inte använder samma arabiska och kurdiska dialekter som används i deras hushåll, eftersom arabiskan har nästan 20 olika dialekter och kurdiskan har fler än 6 dialekter. Några föräldrar är missnöjda över att lärarna inte har bra pedagogiska metoder när de undervisar eleverna, och att de inte använder bra läroböcker. Några föräldrar klagar också på att undervisningstiderna för modersmålet inte passar barnen. Ibland klagar de på salarna som modersmålsundervisning sker i, att det inte är lämpade för undervisning. Al-Bazergan (2016) har också kommit till samma resultat och att föräldrarna klagar ofta på tider och dagar eftersom eleverna oftast har andra aktiviteter efter skolan.

Nuförtiden finns flera föräldrar som förminskar betydelsen av ämnet modersmål och påpekar att organisationen kring undervisningen är undermålig (Alobedi, 2013). Dessutom hänvisar de till att lektionerna ofta är sent på eftermiddagen, att lärarna saknar kompetens och att svenskan skulle bli lidande av undervisning på elevens modersmål. Modersmålsundervisningens organisatoriska problem är fler än kring den övriga undervisningen som äger rum i skolan. Lärare har själva tagit upp frågan då de har svårt att organisera och planera sin undervisning med elever som har så skilda förkunskaper i ämnet (Musa, 2013). Lärarna brukar sitta i olika salar i skolan, dvs. de som är lediga. Några sitter i olämpliga salar, som i köket, i bild- eller slöjdsalar. För oss som lärare är det bra att veta vilka anledningar som påverkat eleverna och leder till att de slutar studera sitt modersmål. Jag tycker att det är en förlust för landet och för eleverna själva.

Uppsatsen belyser ett viktigt problem som berör hela skolsystemet. Skolverket, kommunen, chefer, lärarna samt föräldrarna behöver få veta vilka orsaker som påverkar eleverna och leder till att de slutar studera modersmålet. Därför ska jag analysera och utvärdera alla lärarnas svar och ta reda på vilka faktorer som lärarna har nämnt som mest frekventa.

2. Syfte och forskningsfrågor

Uppsatsen syftar till att undersöka vilka anledningar som gör att eleverna slutar studera modersmålet utifrån sina lärares perspektiv i Göteborg stad.

Frågeställningar:

- Påverkar lärares kunskaper elevers vilja att slutföra sin modersmålsundervisning?
- Påverkar modersmålsundervisningens organisatoriska inramning elevernas vilja och deras motivation för att slutföra sin modersmålsundervisning?
- Påverkar skolans roll, skolans organisation och organisatoriska förutsättningar elevers vilja att slutföra sin modersmålsundervisning?

För att ta reda på varför elever slutar att studera modersmålet, har jag sammanställt 11 frågor till 10 modersmållärare i 8 olika språk i Göteborg stad (Bilaga 1), Språken är arabiska, kurdiska, kinesiska, somaliska, syrianska, tyska, spanska, och engelska. De frågorna jag ställt är relaterade till fem viktiga grundläggande pedagogiska faktorer. Faktorerna är lärarens kunskaper, didaktik och undervisningsmetoder, läromedel, familjesamarbete och skolhantering alltså faktorer som påverkar elevens lärande (Haomic, 2014).

3. Bakgrund

I Sverige har de flesta svenska som modersmål. Antalet elever med annat modersmål växer betydligt. Axelsson (2004) skriver att idag möter lärarna många elever med annat modersmål än svenska. Om dessa elever ska ha samma möjlighet att nå målen som elever med svenska som förstaspråk, krävs det att skolan ger dem ett lärande baserat på varje enskild elevs förutsättningar. Modersmål är det språk som man lärt sig som barn och det språk ens föräldrar talar till en (Institutet för språk och folkminnen, 2014). Modersmålet har en stor betydelse för lärandet i andra skolämnen. Forskning visar att det är bättre för eleverna att lära sig ett nytt språk om de samtidigt har goda kunskaper i sitt modersmål. När barnen lever i tvåspråkiga

miljöer och använder båda språken är det vanligt att språken påverkar varandra (Johansson, 2010).

Kursplanen i modersmålet anger att ”eleverna genom undervisningen ska bli medvetna om modersmålet betydelse för det egna lärandet i olika skolämnen” (Skolverket, 2018, s.1). En viktig aspekt av ämnet modersmål är dess betydelse för elevernas lärande. Elever som har goda språkkunskaper på sitt modersmål, är trygga och säkra, de kan använda det som en tillgång i andra lärandesituationer och detta kan främja deras självförtroende (Skolverket, 2018).

Dagens språklärare behöver vara kunniga och ha mer kunskap om pedagogik och den nya metoden för att nå och kunna stödja alla sina elever, till skillnad från tidigare. Axelsson framhåller tre faktorer som påverkar flerspråkiga elevers utveckling och skolframgång. Dessa är ”maktrelationer i samhället, i skolan och på individplanet.” (Axelsson, 2004, s. 548). Hon menar att genom den pedagogiska inriktningen i skolor och klassrum samt utvecklingen av språk och litteracitet för lärande, kan flerspråkiga elevers språk utvecklas. Även klimatet i skolan och maktrelationerna i samhället, samt hur lärarna i skolan uppfattar och definierar sin roll, leder i sin tur till en påverkan på deras språkliga interaktion med de flerspråkiga eleverna (Axelsson, 2014).

Doktoranden Nada Alobedi (2013) har forskat om modersmålsundervisning hos tvåspråkiga elever i den svenska skolan. Forskaren har undersökt vilka anledningar som bidrar till att eleverna inte har nått målen som står i kursplanen och varför vissa elever inte kan läsa och skriva efter att ha studerat modersmålet i tre eller fyra år. Hon säger att det finns många obehöriga modersmållärare som redan är anställda och jobbar över hela Sverige, och även om flera av dem har höga utbildningar från sina hemländer, saknar de den pedagogiska kompetensen att göra eleverna intresserade av att studera sitt modersmål. Hon menar att de flesta av modersmållärarna inte känner till lärande teorier och undervisningsmetoder, de har vidare inte kunskaper om hur de ska hantera de heterogena grupperna i klassen (Alobedi, 2013). Då uppstår det ett riktigt problem som leder till att eleverna slutar studera modersmålet. I Skolinspektionens rapport står det också att ”de flerspråkiga barnen är en heterogen grupp med stora individuella skillnader, bland annat när det gäller erfarenheter, behov, intressen och, inte minst, språklig och kunskapsmässig nivå” (Skolinspektion rapport, 2010, s. 4–5).

Enligt Alobedi (2013) använder många av modersmållärarna i Sverige läroböcker från sina länder, oftast syftar dessa böcker till att lära ut till eleverna som bor i hemlandet. Vanligtvis ligger dessa läroböcker långt ifrån verkligheten från livet i Sverige. Läroplanen och läroböckerna skiljer sig alltså för de elever som vuxit upp utomlands. Det finns inte tillräckligt med läromedel i Sverige i modersmålsundervisning som passar elevernas miljö (Alobedi, 2013). Musa är överens med Alobedi om att inte alla läromedel som används på modersmålet är lämpliga för den svenska miljön, hon säger också att en del modersmållärare anser att läromedlen har många brister och det är svårt för eleverna att uppnå kursplanens mål (Musa, 2013).

Uppsatsen är viktig för att få en djupare och mer konkret förståelse om vad lärarna tycker är ett riktigt problem och vilka anledningar som påverkar och tvingar elever att sluta studera modersmålet. Jag ska undersöka lärarnas effektivitet, undervisningsmetoder och läromedel och eventuellt andra orsaker som rör undervisningen, som till exempel skolmiljön som mitt syfte är att lyfta upp och ge förklaringar. I nästa avsnitt kommer jag att redogöra för relevanta begrepp som kommer att användas i arbetet. Jag kommer att redogöra för modersmål som begrepp, modersmålsundervisningens utformning och betydelse, hur modersmålsundervisning sker samt skriva om styrdokumentet för modersmålsundervisning, därefter kommer jag att skriva om de

fem pedagogiska faktorerna: lärarens kunskaper, didaktik och undervisning metoder, läromedel, familjesamarbete, skolorganisationens hantering av modersmålsundervisning. Slutligen ska jag skriva om tidigare forskning kring modersmålsundervisning och vilka faktorer som påverkar elevers fortsättning att studera modersmålet.

4. Begrepp och definitioner relaterade till forskning

4.1 Hemspråk och modersmål

Under 1960-talet hade Sverige ett stort industriellt behov, och då började en stor arbetskraftsinvandring till Sverige och många familjer flyttade med sina barn. Med tiden blev Sverige ett mångkulturellt samhälle (Svensson, 2011). I skolans verksamhet fanns inte kunskaper och inte heller resurser för att integrera elever som endast talade sitt modersmål.

År 1968 och under 1970-talet började modersmålsundervisning att erbjudas i skolan, men innan dess bedrevs assimilationspolitik i Sverige mot minoriteter och invandrare. På den tiden hade skolan ingen kunskap om vad det innebar att undervisa barn med ett annat modersmål än svenska. Därför placerades dessa barn i svenska klassrum utan några stödåtgärder, eftersom man tänkte att barnen snabbt skulle anpassa sig och lära sig det svenska språket. Detta skedde utan kunskaper om hur viktigt det är att barn med ett annat modersmål än svenska får en identitetsutveckling som är trygg och en tydlig kulturtillhörighet (Skolverket, 1993).

Hemspråksreformen trädde i kraft 1977, då fick eleverna rätt till hemspråksundervisning och studiehandledning. Kravet på hemspråklärarna höjdes också. Under 1997 ersattes benämningen hemspråk med modersmål. Syftet med namnbytet var att få bort språkföreningar, som enbart användes i informella sammanhang, och för att höja ämnets status så att det skulle vara lika viktigt som all annan undervisning i språk. Förhoppningen var att ämnet också skulle få en starkare betydelse för föräldrar, elever och personal i skolan. Den första modersmålsundervisningen som introducerades som ett eget ämne var i Lgr 80 (Gustafsson & Leppänen, 2008). Skolans mål för hemspråksundervisning var att ge aktiv tvåspråkighet, stark självkänsla, klar och tydlig identitet och delaktighet i två kulturer (Paulin, Rivera & Almgard, 1993).

60-talet	Arbetskrafts- invandring	Svenska klasser Inget hemspråk Ingen sv2	Assimilations- politik
70-talet	Arbetskrafts- invandring Flyktingar	Förberedelseklasser Tvåspråkiga klasser Hemspråk o sv2	Integrations- politik
SPRÅKSTRIDERNAS ÅRTIONDE			
80-talet	Flyktingar (gamla grupper)	Samma organisations- modeller Interkulturell under- visning	Integrations- politik
SV2-UNDERVISNINGENS KVALITET			
90-talet	Nya flykting- grupper (gamla grupper)	Sparåtgärder Effektivare och mer kvalificerad hemspråks- undervisning	Finns integrations- politik i verkligheten?
HEMSPRÅKSUNDERVISNINGENS KVALITET			

(Paulin, Rivera & Almgard, 1993, s.10. *Mer än modersmål. Hemspråk didaktik.*)

4.2 Definition av begreppet modersmål

Begreppet modersmål har använts i olika sammanhang med formella, pedagogiska, språkpolitiska och vetenskapliga påverkan. Enligt Nationalencyklopedin (2016) är modersmål ”det språk som barn lär sig först”. En definition för modersmål är ”det språken man lärt sig av sin mor, där det första språk man lärt sig, det starkaste språket vid vilken tidpunkt som helst i en persons liv, det språk som personen mest använder” (Baker, 1996, s. 248). Andraspråk är ett språk som inte är ens modersmål men som man lär sig i en miljö där det används (Nygren, 2006, s. 3). Det är alltså inte lika med främmande språk. Modersmål, kan även kallas för förstaspråk och är det eller de språk som barnet lär sig först med vårdnadshavare och kamrater. Modersmål är det språk som är kopplat till känslor och till tidiga upplevelser (Svensson, 2011). På Skolverket står det att modersmål är det språk barnet lärt sig först och/eller det språk som man kommunicerar på i hemmet. Modersmålet är också ”det begreppet som är förhärskande i dagens bestämmelser om undervisning i de nationella minoritetsspråken och i modersmålsundervisningen” (Lainio, Nordin & Pesonen, 2017, s. 99).

Det är möjligt att ett barn som har mer än ett modersmål är så kallad flerspråkig. Modersmålet har stor betydelse för barns språk, identitets-, personlighets- och tankeutveckling (Skolverket, 2018).

Definitionen som jag kommer att använda mig av är Skolverkets beskrivning av modersmål som det språk barn lär sig först och som man kommunicerar i hemmet.

4.3 Vem har rätt till modersmål?

Skolverket säger att en elev som har en eller fler vårdnadshavare som har och talar ett annat modersmål än svenska ska erbjudas undervisning i sitt modersmål om språket utgör elevens dagliga umgängesspråk i hemmet (Skolverket, 2018). Det finns möjlighet att få modersmålsundervisning i grundskolan och motsvarande skolformer, gymnasieskolan och inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. Skollagen säger ett barn som är adopterat och som har grundläggande kunskaper i sitt modersmål också har rätt att delta i modersmålsundervisning. Det gäller oavsett om språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet eller ej (Skolverket, 2018).

4.4 Modersmålsundervisningens utformning och betydelse

Modersmålsundervisningen är en undervisning som hålls på barnets förstaspråk och skall dessutom ge eleverna möjlighet att lära sig mer om sin kultur och sina traditioner. Enligt offentliga dokument så som läroplaner och skolförordningar är modersmål ett eget ämne i både grundskolan och gymnasiet (Hyltenstam, 1996). Nuförtiden finns det flera tusen elever som studerar modersmål över hela Sverige. Karin Thurfjell skriver på SvD att under de senaste tio åren har antalet elever nästan fördubblats, från nära 160 000 läsåret 2007/2008 till 275 000 läsåret 2016/2017 (Thurfjell, 2017, 24 december). Enligt Skolverket (2018) är det möjligt att få modersmålsundervisning i grundskolan och motsvarande skolformer, gymnasieskolan och inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. Undervisningen styrs av kursplaner och ämnesplaner för ämnet modersmål (Skolverket, 2018).

Modersmålsundervisningen styrs av kursplaner och ämnesplaner. Respektive skolform följer sina egna kursplaner eller ämnesplaner för ämnet modersmål. Syftet med undervisningen enligt Skolverket är att ”ge eleven möjlighet att utveckla kunskaper i och om sitt språk” Modersmålet

har stor betydelse för barns språk, Identitets, personlighets- och tankeutveckling. Det står också att "ett välutvecklat modersmål ger möjlighet till bra svenskinläring, andra språk samt andra ämnen" (Skolverket, 2018). Modersmålsundervisning är frivilligt och det är vårdnadshavare som ansöker om modersmålsundervisning i grundskolan, ansökan görs alltid via skolans rektor, medan eleven själv ansöker om modersmålsundervisning i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Modersmålsundervisning sker oftast efter skoltid (Skolverket, 2018).

Kommunen kan anordna modersmålsundervisning om det finns minst fem elever med samma modersmål, om eleverna önskar att få undervisning i språket och det finns en lämplig lärare. Det är rektorerna som bestämmer omfattningen av modersmålsundervisningen för minoriteter. Rektorerna är även ansvariga för att kompetensutveckla skolpersonal och att ge dem vetskap om internationella överenskommelser som Sverige har anslutit sig till i fråga om utbildning (Skolinspektionen, 2011). Undervisningen varierar mellan olika kommuner. De flesta elever erbjuds 60 minuters modersmål per vecka, undervisningen sker efter skoldagen. Elever som läser modersmål är en heterogen grupp. Elevernas kunskaper i modersmålet varierar beroende på skillnader i ursprung, tidigare skolgång och vistelsetid i Sverige.

4.5 Modersmålsämnets syfte

I grundskolans kursplan för ämnet modersmål står det att undervisningen i ämnet modersmål ska syfta till att "eleverna utvecklar kunskaper i och om sitt modersmål och att genom undervisningen ska" eleverna ges möjlighet att utveckla sitt tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften". Det står också att undervisningen ska bidra till att eleverna erövrar kunskaper om modersmålets uppbyggnad och blir medvetna om modersmålets betydelse för det egna lärandet i olika skolämnen" (Läroplanen, 2018, s. 1). Det står vidare att "Undervisningen ska ge eleverna förutsättningar att utveckla sin kulturella identitet och bli flerspråkiga. Genom undervisningen ska eleverna därför ges möjligheter att utveckla sina kunskaper om kulturer och samhällen där modersmålet talas. Undervisningen ska också bidra till att eleverna utvecklar ett jämförande förhållningssätt till kulturer och språk" (Skolverket, 2018, s. 1).

I modersmålsundervisningen är alltid integration och kulturella frågor något som ingår i kursplanen. Att "läsa, skriva, tala och samtala" är centralt i kursplanen, då eleverna får möta olika texttyper/genrer, precis som i kursplanerna för svenska och svenska som andraspråk (Skolverket, 2018, s. 3)

Modersmålet ska också bidra till att eleverna erövrar kunskaper om modersmålets uppbyggnad och att de blir medvetna om vikten av deras modersmål för att. "Eleverna ska ges möjlighet att i tal och skrift utveckla ett rikt språk, som ger självförtroende, trygghet i olika situationer och möjlighet att uttrycka sin personlighet och stärka sin identitet. Undervisningen ska bidra till att eleverna blir förankrade i både språkområdets kultur och den svenska kulturen." (Skolverket, 2018, s. 1). Elevernas ansvar och inflytande i modersmålsundervisningen gör de demokratiska principerna tydliga: att eleverna kan påverka, ta ansvar och vara delaktiga. Elever ska ges inflytande över utbildningen. All information och undervisningsformerna som används av modersmållärare ska anpassas efter elevernas ålder och mognad (Skolverket, 2018).

4.6 Modersmåslärares kompetens och bidragande faktorer beträffande elevens språkutveckling

Lärares kunskap och skicklighet har vanligtvis en stor betydelse för hur elevers lärande kommer att utvecklas för den enskilda eleven. Enligt Fridolfson (2013) kan lärarens kompetens till och med vara mer eller mindre avgörande för elevernas läs- och skrivutveckling. Det är ingen konst att undervisa barn som kan lära sig på egen hand oavsett vilken metod de använder sig av. Den stora utmaningen är istället att undervisa elever som inte har tillräckliga kunskaper om hur man kan lära sig, då är lärarens kompetens av stor betydelse för att utveckla elevernas lärande (Fridolfsson, 2013).

Det finns flera rapporter som visar att kompetensen hos den personal som ska arbeta med barnen har försämrats under de senaste åren. Detta trots att det finns vetenskap om hur betydelsefull lärarnas kunskap är för elevernas läsutveckling. Formellt finns det än så länge ingenting som hindrar en rektor från att anställa en modersmåslärare som saknar lärarutbildning. En annan förklaring till varför modersmåslärares kunskaper har försämrats är att språkcentrum inte heller fortbildar sin personal i hur de kan förbättra sin undervisning för att utveckla elevernas läs- och skrivutveckling.

Kontakten mellan hemmet och skolan är viktig för att stärka elevens språk på ett positivt sätt. Föräldrarna har ett stort ansvar för barnet, och de måste samarbeta med skolan för att skapa de bästa förutsättningarna för elevens skolframgång (Ekenberg & Yrjänä, 2017). Lindberg (2001) beskriver det fungerande samtalet som ett verktyg för att söka och hitta lösningar och förklaringar. Samtalet syftar till att utveckla elevens kunskaper och ge nya perspektiv som gör att både eleven och läraren känner sig trygga i skolan. Modersmåslärare har vanligtvis ett utvecklingssamtal med sina elever åtminstone en gång per termin, eftersom modersmålsundervisningen är ett ämne i skolan och föräldrarna också gärna vill veta hur det går för deras barn och om de behöver samarbeta med läraren för att utveckla modersmålet.

Både svensk och internationell forskning visar att det har betydelse för barnens skolframgång om föräldrarna visar engagemang genom att prata med sina barn om hur de har det i skolan, vad de gör och hur de gör samt när de hjälper barnen med läxorna (Salama, 2012). Enligt skollagen ska skolan tillsammans med föräldrarna uppfostra och utveckla barnens kunskaper och färdigheter ”utbildningen skall ge eleverna kunskaper och färdigheter samt i samarbete med hemmen, främja deras harmoniska utveckling till ansvars-kännande människor och samhällsmedlemmar” (SFS 2010:800). Skolverkets mål är att bortom de traditionella roller som lärare och föräldrar, och ta bort förhinder mellan hemmet och skolan för att överbrygga klyftan mellan dem (Skolverket 2014).

I den nya läroplanen står det att vårdnadshavare har rätt att påverka och utöva inflytande i skolan. Skolan och vårdnadshavarna har ett gemensamt ansvar för elevernas skolgång och att deras mål är att skapa de bästa möjliga förutsättningarna för barns och ungdomars utveckling och lärande (Skolverket, 2018). Flera studier tyder också på att föräldrarna allt mer påverkar skolan och lärarnas undervisning. Men dessa höga förväntningar från föräldrar kan leda till att läraren känner sig pressad och det är inte endast läraren som ansvarar för elevers inläring (Ambrose, 2017).

4.7 Modersmålsundervisningens form och omfattning samt vikten av undervisningen

Det har nu förhoppningsvis blivit tydligt hur viktigt modersmålet är för eleverna och vilken betydelsespråkundervisning har i den svenska skolan. När det gäller modersmålsundervisning och andra nationella minoritetsspråk är nästan all undervisning ofta 40–60 minuter per vecka och ofta utanför vanlig skoltid. Enligt Andersson och Lindholm har det visat sig att om modersmålsundervisningen hamnar under ordinarie skoltid blir både föräldrar och elever oroliga att eleverna ska missa andra ämnen (Andersson & Lindholm, 2015). Ett av de betydelsefulla hindren avseende modersmålsutbildning är undervisningsmetoderna som också kallas för ”den vanliga formen” vid modersmålsutbildningen tolkas som att de inte har några andra alternativ för att undervisa modersmålet, förutom med en lektion per vecka med bara 60 eller 80 minuter (Andersson & Lindholm, 2015), vilket sker i dagsläget.

Modersmålslärares arbetssituation enligt Tyresö kommuns kvalitetsredovisning (2009) är komplicerad då det för modersmålsundervisningen ibland inte finns funktionella eller tillgängliga lokaler på alla skolor. Undervisningen är också beroende av skolskjuts för att kunna skapa tillräckligt stora undervisningsgrupper. Det är svårt för lärarna att få ihop lämpliga grupper med hänsyn till skolans olika sluttider och behovet av samordning med taxiresor för de yngre eleverna. Flertalet grupper är mycket heterogena både beträffande kunskap och ålder. En stor del av lärarnas tid tas i anspråk av resor mellan skolor. Behovet av gemensam tid för samarbete med klasslärare/mentorerna är stort vilket påverkar lärarnas arbetssituation (Kvalitetsredovisning, 2009/10).

Alla skolans utredningar och i forskningsrapporter som jag har läst så betonas vikten av att barn med annan etnisk och språklig bakgrund förvärvar grundläggande kunskaper i sitt modersmål och i svenska som andraspråk. Undervisning i modersmål spelar en viktig roll för elevernas språkutveckling i stort. Undervisning i övriga skolämnen på modersmål har också visat sig vara viktig för elevers lärande i skolans basämnen, då kan elever med invandrarbakgrund utveckla tvåspråkighet och inte bara lära sig majoritetsspråket (Cromdal & Evaldsson, 2004).

5. Teori

Här ges en översikt över de språkinlärnings- och lingvistiska teorier som är relevanta för arbetet. De teorier som presenteras betonar vikten av modersmålslärares skicklighet och effektivitet i utvecklandet av elevers modersmål. Det kommer också att se över teorier som betonar vikten av modersmålsundervisning genom att dra nytta av den mångfalds bakgrund och miljöns variationer i klassrummet, skolan samhället, samt granska effekter och attityder för ämnet.

5.1 Språkinläringsteorier

Synen på pedagogik, didaktik, och metodik har varierat och ändrats över tiden. Samhället, kultur, normer, värderingar och socioekonomiska förutsättningar kan påverka hur lärande ska ser ut. De flesta språkteorier som funnits är inriktade på hur man lär sig sitt språk, hur språket förvärvas och utvecklas enligt psykologiska, sociala och pedagogiska grunder.

Det finns olika teorier som beskriver lärprocessen. Jean Piaget, Lev Vygotskij och John Dewey är bland de mest framstående teoretikerna när det gäller barntänkande och språkutveckling. Philips (2014) har diskuterat dessa teorier i sin bok Pedagogiska teorier och praktiker.

Författaren hänvisar till att deras pedagogiska idéer utgör grunden för många av dagens teorier om lärande och utveckling trots vissa skillnader mellan dem.

Att undervisa i modersmål för elever i olika språkgrupper kräver att man tar hänsyn till vilka teorier man ska använda. Jag ska diskutera sociokulturella aspekter på lärande utifrån ett teoretiskt perspektiv samt utifrån hur kulturell interaktion påverkar vad och hur vi lär oss och vad vi kan utföra. Det beteendeperspektiv på språk och lärande är också en av de viktiga teorier som jag ska använda mig av i uppsatsen.

5.2 Det sociokulturella perspektivet på språk och lärande

Vygotskij har ett sociokulturellt perspektiv på människans utveckling. Enligt Vygotskij är alla människor kreativa, de har förmåga att utvecklas intellektuellt och psykologiskt. Han anser vidare att den sociala miljön påverkar utvecklingen hos barn. Kreativitet enligt Vygotskij inkluderar också språkinläring. Vygotskij förklarade också förhållandet mellan språk och tanke (Phillips, 2014). Han menar att språket är ett socialt verktyg som barnet använder för att kommunicera med omvärlden och kreativitet hjälper barnen att förstå och utveckla sitt ordförråd. Aktiva barn som har ett mål med sysselsättningen, genom skapande och fantasi kan leda till en bra språkinläring. Detta ställer givetvis stora krav i yrkesrollen som lärare.

Vygotskij förklarar också den proximala utvecklingszonen, den zon där ett barn lär sig genom att härma, där barnen kan lära sig med hjälp av någon annan i en social miljö, till exempel att kommunicera med ord (Lindqvist, 1999). Den verksamhet som pågår inom den proximala utvecklingszonen innehåller stora möjligheter till lärande och utveckling. Alltså det eleven klarar med hjälp idag kan eleven klara själv imorgon (Phillips, 2014).

Inledningsvis behöver den lärande mycket stöd och hjälp vid genomförande av vissa uppgifter genom den kunniges stöd och hjälp men med tiden avtar stödet. Fenomenet beskriver inlärningsprocessen inom den proximala utvecklingszonen, dvs. när den lärande har tillägnat sig kunskapen blir mer självständig i sitt utförande av uppgifter och förflyttar sig till kommande utvecklingszon (Lundgren, Säljö & Liberg, 2014). Vygotskij betonar vikten av att inläring sker i en kreativ och skapande miljö, där barn kan utvecklas efter eget behov, med hjälp av föräldrar, lärare eller sina klasskamrater (Phillips, 2014). Det som särskiljer Vygotskij syn på människans lärande och utveckling, är att Vygotskij utgår ifrån att människan är under en ständig utveckling och har förutsättningar att appropriera kunskaper i olika sociala kontexter (Lundgren, Säljö & Liberg, 2014).

Vid undervisning är det viktigt att veta var den enskilde eleven befinner sig i sin kunskapsnivå och för varje situation. Om undervisningen inte är anpassad utifrån elevens befintliga kunskap kan det bidra till att eleven inte får den stimulans den behöver. Om undervisningen är för avancerad uppstår det svårigheter för eleven att uppnå målet i sitt lärande. Inläring kan även bero på andra faktorer som elevens dagsform och humör (Maltén, 1997).

Lärarna behöver snabbt kunna anpassa sin undervisning inom den proximala utvecklingszonen för att ligga närmare den kunskap eleven redan har och ibland utmana eleven när eleven behöver utvecklas ytterligare i sitt lärande. Enligt Säljö (2016) beskriver Dewey språket som ett undervisningsmedium som bidrar till barns möjlighet att tänka och analysera abstrakt medan Vygotskij ser språket som det viktigaste kulturella redskapet som hör till människans högre psykologiska förmågor och hjälper dem att förstå omvärlden (Lundgren, Säljö & Liberg, 2016).

med andra ord upplever människan sig själv genom att uppleva någon annan (Vygotskij, 1986, s. 24).

En viktig ståndpunkt inom Vygotskijs inlärningsteori är att människan utvecklas inom ramen för sin sociala omgivning. Med detta menar Vygotskij att språket är att betrakta som samspel med andra. Språket ses som ett medel för social samvaro och utvecklingen är ett resultat av barns samspel med vuxna i sin omgivning. Enligt Vygotskij är tänkandet och språket nära förknippat med varandra. Vad gäller språk anser Vygotskij att det föregår tanke till skillnad ifrån Piaget som menar att tankar utvecklas innan språket (Säljö, 2000). En annan viktig skillnad i Vygotskijs lärandeteori är att inlärning bidrar till att den enskilde utvecklas och att inlärningen är en process som sker genom social interaktion (Lundgren, Säljö & Liberg, 2014).

5.3 Mångkulturalism och sociokulturellt perspektiv

Under 1990-talet blev begreppet mångfald aktuellt i Sverige och medvetandet ökade om att Sverige är ett mångkulturellt samhälle. Detta ledde till en intensiv debatt om skolans uppdrag i samhället och hur skolan skall utbilda medborgare (Flodgren, Persson & Eriksson, 2000). Då skolans roll har förändrats har det bidragit till att skolan har fått en viktig roll att skapa identitet hos eleverna och ändra deras attityder genom att förmedla mänskliga värderingar till barn och socialisera dem inom ett praktiskt sammanhang (Saber, 2000).

Sverige är idag ett mångkulturellt land, många elever har en annan etnisk bakgrund. Olika språk, kulturer och traditioner möts i modersmålsundervisningen. Där har de möjlighet att vara tillsammans med klasskamrater som talar samma språk. Enligt skolans styrdokument ska alla elever få en likvärdig utbildning och på så sätt underlättas nyanländas integration i den svenska skolan. Modersmåls lärare ska ansvara för att skapa den sociokulturella miljön och skapa motiverande aktiviteter. Enligt Skolverket rapport, säger Lahdenperä (2018):

” I ett mångkulturellt och mångetniskt område måste förskolans och skolans personal hantera en mångfald av sociala relationer och sammanhang i vilka normer, värderingar, handlingsmönster, praktik och förväntningar tar form. Detta kan gälla beslut om undervisning på olika språk som modersmålsstöd, modersmålsundervisning, bedömning, betyg, pedagogiska handlingar, läxor, disciplinfrågor, olika typer av elevärenden, stödåtgärder, värdegrundsfrågor etc.” (Lahdenperä, 2018, s. 8).

Modersmålsklassrummet består ofta av mångkulturella klasser, där träffas elever från olika länder och bakgrund men de talar ett gemensamt språk, ett ex. är det arabiska språket som talas i 23 olika arabiska länder, även om de ibland talar olika dialekter. Modersmåls lärare kan dra nytta av dessa skillnader och använder dem till förmån för studenter för att utbyta kulturer, dialekter och språkliga möjligheter bland eleverna. Detta är vad OECD (Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling) hänvisar i sin rapport om, att den interkulturella undervisningen var Europarådets metod för att bland annat integrera olika kulturer, länder och minoriteter i det gemensamma Europa och skapa europeisk samhörighet. OECD:s medlemsländer rekommenderar i rapporten att lärarna ska utbildas i interkulturell undervisning (Lahdenperä, 2018).

5.4 Kulturell identitet och interkulturellt förhållningssätt

I kommentarmaterialet till ämnesplanen i modersmål står:

”Ämnesplanen betonar ett interkulturellt förhållningssätt och att undervisningen ska utgå från ett jämförande perspektiv på språket och kulturen. Det innebär att kunna jämföra det som kännetecknar kulturer där modersmålet talas, minoritetskulturer i Sverige och svenska förhållanden” (Skolverket, 2018, s. 2).

Därför att modersmåls lärare måste vara medvetna om vad skollagen byggs på. Undervisningen skall vara baserad på de teoretiska principerna som strävar mot mångfald och att variera elevers språkkunskaper, för att driva en bra undervisning, kunna utveckla elevers språk och för att främja demokratibegreppet, respektera andra, bygga självförtroende och förmåga att uttrycka sig och påverka.

5.5 Modersmåls lärares didaktiska kompetens

Modersmåls lärare i dagens mångkulturella, svenska klassrum måste förfoga över en bredare kunskap än bara den språkliga. Modersmåls läraren måste ha bra kunskaper i svenska också för att vara beredd att svara på elevernas frågor och översätta och tolka (Sparreskog, 2007). Att undervisa i modersmålet för eleverna i olika språkgrupper, kräver att man tar hänsyn till vilka teorier man ska använda. Modersmåls läraren är en vanlig lärare som måste vara medveten om alla undervisningsmetoder och kan hantera alla situationer i klassen. Modersmåls läraren måste också genomföra sin undervisning och bidra med olika aktiviteter, och behandla eleverna på ett demokratiskt sätt och integrera de och styra en motiverande inlärningsmiljö (Ladberg, 2003, s. 199).

6. Tidigare forskning

I detta avsnitt presenterar jag vad tidigare forskning anser vara påverkansfaktorer för en framgångsrik språkinläring, vilka faktorer som påverka elevers lärande; samt hur motivationens påverkar elevers språkinläring. Alla är områden som påverka eleverna att inte tappa motivation för att studera modersmålet.

Mycket forskning har visat att de flerspråkiga barnen kan lära sig olika tankesätt, kultur, traditioner och normer som speglas i de olika språken. Det är en fördel med att få en flerspråkig generation i Sverige, tycker jag. Språket påverkar vårt sätt att se världen och att skapa tankar. Flera studier över hela jorden har visat att människor som talar olika språk får förståelse för olika världsdelar. Forskning visar också tydliga positiva aspekter av tvåspråkighet vad gäller kognitiv utveckling (Alobedi, 2013). Sandra Jensens har skrivit på sin blogg om fördelar med tvåspråkighet. För eleverna gäller det att barnen som växer upp med flera språk blir mer flexibla i sitt tänkande, är bättre på problemlösningar och har lättare för att ta till sig olika kulturer eftersom barnet utvecklar en naturlig känsla för vilket språk som ska användas med olika personer och på olika platser (Jensens, 2018).

6.1 Modersmåls lärarnas kompetens och skicklighet

Lärarens kunskap och skicklighet har vanligtvis en stor betydelse för hur elevers lärande kommer att utvecklas för den enskilda eleven. Enligt Fridolfson (2013) kan lärarens kompetens till och med vara mer eller mindre avgörande för elevernas läs- och skrivutveckling. Det är ingen konst att undervisa barn som kan lära sig på egen hand oavsett vilken metod de använder sig av. Den stora utmaningen är istället att undervisa elever som inte har tillräckliga kunskaper om hur man kan lära sig. Lärarens kompetens har i detta fall stor betydelse för hur eleven utvecklar sitt lärande (Fridolfsson, 2013).

Det finns flera rapporter som visar att kompetensen hos den personal som ska arbeta med barnen har försämrats under de senaste åren. Detta trots att det finns medvetenskap om hur betydelsefullt lärarnas kunskap är för elevernas läsutveckling. I dagsläget finns det än så länge inget som hindrar en rektor från att anställa en modersmållärare som saknar lärarutbildning. En annan förklaring till varför modersmållärares kunskaper har försämrats är att språkcentrum inte heller fortbildar sin personal i hur de kan förbättra sin undervisning för att utveckla elevernas läs- och skrivutveckling.

6.2 Modersmålet och utvecklingssamtal

Kontakten mellan hemmet och skolan är viktig för att stärka elevens språk på ett positivt sätt. Föräldrarna har ett stort ansvar för barnet, och de måste samarbeta med skolan för att skapa de bästa förutsättningarna för elevens skolframgång (Ekenberg & Yrjänä, 2017). Lindberg (2001) beskriver det fungerande samtalet som ett verktyg för att söka och hitta lösningar och förklaringar. Samtalet syftar till att utveckla elevens kunskaper och ge nya perspektiv som gör att både eleven och läraren känner sig trygga i skolan. Modersmållärare har vanligtvis ett utvecklingssamtal med sina elever åtminstone en gång per termin, eftersom modersmålsundervisningen är ett ämne i skolan och föräldrarna också gärna vill veta hur det går för deras barn och om de behöver samarbeta med läraren för att utveckla modersmålet.

6.3 Samarbete mellan hemmet och skolan

Både svensk och internationell forskning visar att det har betydelse för barnens skolframgång om föräldrarna visar engagemang genom att prata med sina barn om hur de har det i skolan, vad de gör och hur de gör samt när de hjälper barnen med läxorna (Salama, 2012). Enligt skollagen ska skolan tillsammans med föräldrarna uppfostra och utveckla barnens kunskaper och färdigheter ”utbildningen skall ge eleverna kunskaper och färdigheter samt i samarbete med hemmen, främja deras harmoniska utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar” (SFS 2010:800). Skolverkets mål är att bortom traditionella roller som lärare och förälder, och samarbeta mellan hemmet och skolan för att överbygga klyftan mellan dem (Skolverket, 2014).

I den nya läroplanen står det att vårdnadshavare har rätt att påverka och utöva inflytande i skolan. Skolan och vårdnadshavarna har ett gemensamt ansvar för elevernas skolgång och att deras mål är att skapa de bästa möjliga förutsättningarna för barns och ungdomars utveckling och lärande (Skolverket, 2018). Flera studier tyder också på att föräldrarna allt mer påverkar skolan och lärarnas undervisning. Men dessa höga förväntningar från föräldrar kan leda till att läraren känner sig pressad och det är inte endast läraren som ansvarar för elevers inläring (Ambrose, 2017).

6.4 Modersmålsundervisningens form och omfattning

Det har nu förhoppningsvis blivit tydligt hur viktigt modersmålet är för eleverna och vilken betydelsespråkundervisning har i den svenska skolan. När det gäller modersmålsundervisning och andra nationella minoritetsspråk är nästan all undervisning ofta 40–60 minuter per vecka och ofta utanför vanlig skoltid, enligt Andersson och Lindholm har det visat sig att om modersmålsundervisningen hamnar under ordinarie skoltid blir både föräldrar och elever oroliga att eleverna ska missa andra ämnen (Andersson & Lindholm, 2015).

Ett av de betydelsefulla hindren för modersmålsutbildning är undervisningsmetoderna som också kallas för ”den vanliga formen” i modersmålsutbildningen tolkas som att de inte har några andra alternativ för att undervisa modersmålet, förutom med en lektion per vecka med bara 60 eller 80 minuter (Andersson & Lindholm, 2015). Och det är faktiskt det som sker med modersmålsundervisning nu.

Modersmålslärares arbetssituation enligt Tyresö kommuns kvalitetsredovisning (2009) är komplicerad då det för modersmålsundervisningen ibland inte finns funktionella eller tillgängliga lokaler på alla skolor. Undervisningen är också beroende av skolskjuts för att kunna skapa tillräckligt stora undervisningsgrupper. Det är svårt för lärarna att få ihop lämpliga grupper med hänsyn till skolors olika sluttider och behovet av samordning med taxiresor för de yngre eleverna. Flertalet grupper är mycket heterogena både beträffande kunskap och ålder. En stor del av lärarnas tid tas i anspråk av resor mellan skolor. Behovet av gemensam tid för samarbete med klasslärare/mentorerna är stort vilket påverkar lärarnas arbetssituation (Kvalitetsredovisning, 2009/10).

Skolverket redovisade i sin rapport 2016/2017 att över hälften av lärarna som har nyanställts det senaste läsåret saknar pedagogisk högskoleexamen. Det innebär att andelen obehöriga lärare i skolorna fortsätter att öka. Niclas Westin, enhetschef på Skolverket säger att bristen på behöriga lärare är fortsatt allvarlig, och att det går fler elever än tidigare i både grundskolan och gymnasiet, men det finns helt enkelt inte tillräckligt många behöriga lärare att få tag på. Han säger vidare att antalet behöriga lärare, med legitimation i minst ett undervisningsämne, har ökat. Men den ökningen har inte lett till att andelen behöriga lärare har ökat. Det beror på att det har nyanställts många utan pedagogisk högskoleexamen som varken har eller kan få lärarlegitimation. Westin menar att modersmålslärares behöver en bredare kunskapsbas för att kunna ge undervisning både i språket och på språket i olika ämnen som studiehandledare, att de behöver en extra bra introduktion och stöd i arbetet och att de så småningom väljer att utbilda sig till lärare (Skolverket rapport, 2017).

Modersmålslärares måste också ha goda kunskaper i svenska språket och om det svenska samhället. Därför tycker jag att kompetensutveckling och kollegial samverkan kan utveckla de lärare som inte har de pedagogiska kompetenserna. Språkcentrum har ansvar för att ordna flera pedagogiska utbildningar, som lyfter alla modersmålslärares kompetens.

Ämnet modersmål kan ha en viktig roll eftersom eleverna genom undervisningen ska få lära sig att läsa olika typer av prosatexter på sitt modersmål och själva uttrycka sig i olika slags texter. På Skolverkets hemsida står att det är viktigt att tidigt grunda ett intresse hos eleverna för att läsa och skriva på modersmålet (Skolverket, 2011). Det intresset kan följa eleverna hela livet och ge stor personlig nytta. Eleverna som har intresse av att läsa och skriva har bra möjligheter att fördjupa sina språkfärdigheter på egen hand, utanför klassrummet och skolans väggar. Medvetenhet om detta förhållande mellan goda kunskaper i modersmål och framgångsrikt lärande, särskilt bland äldre studenter, kan vara en drivkraft för att komma närmare sitt modersmål och utforska mer (Skolverket, Alla kommentarer, 2011).

Wigerfelt och Morgan (2012) skriver om flerspråkighet i skolan, de ser på barnen att de har två fungerande språk, och att de är helt obehindrade att byta och prata vilket språk det än behöver, och att de elever som hade fått tvåspråkig undervisning på svenska och modersmål hade betydligt lättare för att uttrycka sig och att växla mellan språken (Wigerfelt & Morgan, 2012). Men de som inte deltog i modersmålsundervisning, hade svårt att uttrycka sig på sitt modersmål

och kunde inte heller översätta från svenska till sitt modersmål (Paulin, Rivera, & Almgard, 1993). Forskarna skriver också att eleverna som inte hade tillräckliga modersmålskunskaper, inte heller blev tillräckligt bra i svenska. Särskilt kunskaper i det svenska språket är av största prioritet i skolan. I enlighet med flera pedagoger, lyfter flera lärare fram den stora vinsten med modersmålsundervisningen, att flerspråkiga elever generellt har en tidigare utvecklad fonologisk förmåga till skillnad ifrån enspråkiga elever, men om de inte deltar i undervisningen för sitt modersmål kan de försämra sin språkutveckling (Salameh, 2012).

Mycket av den didaktiska forskningen kring andraspråkselevs villkor för lärande är Jim Cummins (1979) som är en annan didaktisk forskare som har intresserat sig för andraspråkselevs villkor för lärande och för hur skolan kan bli bättre på att skapa förutsättningar för flerspråkiga elever. Han använder sig av termerna BICS, Basic Interpersonal Communicative Skills, och CALP, Cognitive Advanced Language Proficiency, för att beskriva skillnaden mellan det som på svenska brukar kallas vardagspråk och kunskapsrelaterat språk.

Cummins har i sin forskning använt en modell för nyanländas språkutveckling. Forskaren säger att läraren genom att använda enkelt språk och konkret stöd för undervisningen, kan skapa möjligheter för tänkande på hög kognitiv nivå för de nyanlända eleverna. I sin modell betonar forskaren vikten av studiehandledare i modersmålsundervisningen. Cummins hävdar att en av anledningarna till att minoritetsstudenter misslyckas i skolan är maktförhållanden mellan dominerande grupper i klassen och underordnade grupper. Gruppen som har makten, på ett homogent sätt påverkar undergruppens kulturella och språkliga egenskaper (Axelsson, Hyltenstam, Kenneth & Lindberg, 2014).

Karin Thurfjell (2017) skriver i Svenska Dagbladet att grundskoleåldern är kritisk för barns utveckling av grammatik, med det menar hon att nyanlända barn som inte har hunnit få tillräckligt stort ordförråd på svenska, inte heller kan utveckla grammatiken på svenska. Enligt forskaren gäller det för dessa barn att de bör få utveckla de språknätverk i hjärnan som är kopplade till grammatik på sitt modersmål, annars är risken att de blir sämre på att senare lära sig den svenska grammatiken när ordförrådet vuxit. Thurfjell skriver också i sin artikel om Julia Uddén som är språkinlärningsforskare på Stockholms universitet som menar att om nyanlända elever inte får modersmålsundervisning, riskerar de att tappa en viktig del av sin språkutveckling, vilket blir svårt att reparera senare. Hon menar att eleverna som redan behärskar modersmålet och sen lär sig läsa på svenska, fortare knäcker koden tidigare än de som ska lära sig både tala och läsa på svenska samtidigt (Thurfjell, 2017).

Skolledaren och lärarnas uppfattning i deras studie är att elevens identitetsutveckling, självkänsla samt skolframgång bygger på modersmålet, säger Gustafsson och Leppänen i sin uppsats. Den parallella undervisningen på två språk bidrar till att utveckla elevernas logiska tänkande. Uppfattningen bland lärare och skolledaren är att modersmålet är viktigt för att eleven ska kunna tillgodogöra sig det svenska språket. Identitet, kultur och bakgrund grundar sig på modersmålet (Gustafsson & Leppänen, 2008).

7. Metod

7.1 Intervju

Jag har valt att inte intervjua elever som slutat studera sitt modersmål eller sina föräldrar på grund härav kontaktsvårighet dem på grund av de nya administrativa kontrollerna som följer

det så kallade dataskyddet, vilket betonar behovet av att radera alla personuppgifter efter att eleverna slutat studera sitt modersmål. Detta överensstämmer helt med allmänna databeskyddsförordningen (The General Data Protection Regulation, GDPR) som gäller i hela EU. Därför valde jag att bara intervjua modersmållärare och fokusera på sina åsikter eftersom de vet mer om anledningarna som leder till att eleverna slutar studera modersmålet.

Studien består av intervjuer, som är en kvalitativ metod. Den kvalitativa metoden syftar till att fånga individens enskilda och speciella livssituation. Den är inriktad på att ge en bättre förståelse för det samhälle vi lever i och hur människor, grupper och institutioner handlar och påverkar varandra (Holme & Solvang, 1997). Holme och Solvang (1997) säger att innan forskaren väljer vilken intervju typ han eller hon ska använda, måste den veta att det är mycket krävande för både forskare och de intervjuade. Forskaren måste ha en stor förmåga att kunna förstå hur den intervjuade upplever sin situation, hur han förstår och följer upp de problemområden som den intervjuade berättar om, för att få fram de viktiga fakta (Holme & Solvang, 1997). I en kvalitativ intervju är intervjuare och intervjuperson båda medskapare i ett samtal (Patel & Davidsson, 2011).

Rollerna varierar till den punkt som forskaren vill genomföra samtalet för att belysa forskningsproblem och vad intervjuaren har kanske ställt upp på intervjun utan att egentligen ha någon direkt nytta av den (Holme & Solvang, 1997).

För att kunna besvara frågorna i uppsatsen måste en bra intervjumetod användas. De intervjuade är (10) modersmållärare som undervisar i (8) olika språk, genom att intervjua urvalet som består av (10) modersmållärare i (8) olika språk. De (8) språken är uppdelade på följande vis: (2) modersmållärare i arabiska, (1) modersmållärare i franska, (2) modersmållärare i somaliska, (1) modersmållärare i syrianska, (1) modersmållärare i kurdiska, (2) modersmållärare i engelska, och (1) modersmållärare i kinesiska. Stukát (2014) skriver att en kvalitativ analys av en djupintervju är ett mycket hårt arbete. När det gäller intervjuundersökningar där man ska undersöka personens djupa tänkande eller uppfattning, så ska antalet människor vara mindre (Stukát, 2014). Därför är antalet lärare inte många, de är 10 lärare i olika språk för att det ska bli ett djupt samtal. Jag tog kontakt med intervjupersonerna som jobbar på Göteborgs språkcentrum genom att skicka brev där jag informerade dem om intervjuns syfte, plats och hur lång tid intervjun tar. En bra intervju är baserad på forskarens skicklighet, vilket handlar om mer än att han kan behärska frågeteknik. Det gäller också att vara uppmärksam på känsligheten i den sociala relationen mellan intervjuare och intervjuperson (Kvale & Brinkman, 2015).

Jag känner lärarna som intervjuades, och därför var miljön bra mellan oss och jag kunde koncentrera mig på att bara fokusera på deras svar. Jag förberedde intervjufrågorna och var noga med att förklara uppsatssyftet för dem, ge intervjupersonerna god tid att tänka och svara, jag försökte även att få stämningen att vara så bekväm och trevlig som möjligt.

Syftet med intervjuerna är att få syn på en persons verklighet och man vill därför att personen ska berätta så mycket som möjligt utan att ledas av intervjuaren. Stukát (2014) säger att intervjun är en av de viktigaste och vanligaste metoderna inom utbildningsvetenskap, och att forskningsintervjun ställer stora krav. Han menar att vi måste kunna motivera frågornas relevans, förklara och tolka svaret väldigt noga, eftersom det inte räcker med bara att skriva svaret. Patel och Davidsson (2011) betonar också vikten av att i början av intervjun klargöra syftet med intervjun. Jag försökte redogöra för syftet och målet med intervjun. Författarna

menar att man behöver klargöra för den intervjuade, att deras svar är ett viktigt bidrag till forskning (Patel & Davidsson, 2011).

Författaren säger vidare att intervjuaren också måste tänka på att strukturera frågorna. Jag läste tydligt instruktionen i början av intervjun, för att förklara syftet med arbetet, sedan läste jag frågorna till lärarna, se (Bilaga 2). Jag försökte också under samtalet att inte leda dem utan att låta dem tala fritt om sina personliga erfarenheter med sina elever i sina nuvarande skolor. Eftersom det bara är jag som ska höra intervjun försökte jag spela in alla lärarnas svar, för att kunna koncentrera mig på svaret och se på deras reaktioner och inte missa de viktiga detaljerna. Om jag skriver under intervjun hinner jag inte skriva färdigt alla svar. Men istället antecknade jag under intervjun. Observation kan också vara mer fördelaktigt i det hänseende att den är mer sanningsenlig än en intervju (Stukát, 2011). Trost (2010) beskriver i sin bok om hur forskaren kan analysera de kvalitativa intervjuerna ”att läsa igenom de skriftliga svaren från den intervjuade som valts för intervjun och genom att tänka på vad såg och hörde under intervjun, där forskaren kan få hjälp med att svara på de frågeställningar som har förbereddes i förväg”. Trost beskriver vidare att ”frågorna i intervjun ska ta i ordning som passar den intervjuade. och under intervjun kan frågans ordning styras, samt formuleringen av frågor ska baseras på tidigare svar (Trost 2010, s. 32 - 39).

Jag kommer att analysera alla lärares svar för att ta reda på orsakerna bakom att eleverna har slutat studera modersmålet. Svaren var öppna och tydliga. Jag har sammanställt 11 frågor som var baserade på 5 grundläggande viktiga pedagogiska faktorer. Faktorerna är didaktik och undervisnings-metoder, lärarens kunskaper, läromedel, familjesamarbete och skolhantering. Hromic (2014) skriver i sin magisteruppsats att lärande är ett komplext begrepp som påverkas av många faktorer. De flesta faktorer interagerar med varandra vilket gör att det är svårt att urskilja dem. Gustavsson och Dahné (2009) skriver i sin enkätundersökning bland annat om olika faktorerers möjliga samband med elevers skolmotivation. Många faktorer, som påverkar lärandet är en process som pågår hela livet och inte bara i skolan. De skriver också att skolans och lärarens viktigaste uppdrag är att lära eleverna att lära, de ser att lärarens teoretiska kunskaper och personlighet har en viktig roll för elevernas motivation, engagemang, intresse samt glädjen att lyckas i skolan, även föräldrarna spelar en betydande roll. Enligt Gustavsson och Dahné (2009) har även klassrumsklimatet och skolmiljön en stor påverkan på elevens skolmotivation. Å andra sidan menar de att det finns en hög korrelation mellan föräldrars engagemang, motivationen samt engagemanget att lära hos eleven. Lärarens engagemang och hans positiva förväntningar på eleven leder till goda resultat (Gustavsson & Dahné, 2009).

Kodningen som ger möjlighet för de intervjuade att vara anonyma och används för de intervjuar på grund av forskningsetik (Kvale & Brinkman, 2015) se (Bilaga 2). När intervjufrågorna har tagits fram har jag utgått från uppsatsens tre frågeställningar, för att vara säker på att få mitt syfte besvaras (Stukát, 2005). Frågeställningarna är knutna till frågor på följande sätt: Uppsatsens första fråga gällande lärarens kunskaper har jag sammanställt intervjufrågor nummer 3, 4, 6 och 8, för uppsatsens andra fråga har jag sammanställt intervjufrågor nummer 1,2,5,9, och för den tredje uppsatsfrågan har jag sammanställt intervjufrågorna 7,5, 8 och 10. Frågorna 8,10 och 11 är ganska gemensamma och kan innehålla två svarsalternativ.

7.2 Urval och tillvägagångssätt

Urvalet av lärare skedde efter två kriterier, att de har arbetat tidigare som modersmållärare i många år, och att alla lärarna har legitimation. Det fanns flera lärare som uppfyllde ovanstående kriterier, men av dessa valde jag lärare som jag tror kan ge de bästa svaren. Mitt urval har inte

baserats på kön eller ålder då detta inte är relevant i denna undersökning. Denscombé (2000) kallar detta för ett subjektivt urval.

Urvalet ledde fram till 10 modersmåslärare som deras erfarenhet är mellan 20 - 30 år. En av dem är förstelärare. Lärarna har arbetat på olika skolor i olika områden i Göteborgs kommun. Alla tillfrågade informanter var intresserade och tid och plats bokades efter deras önskemål. Alla lärarna var informerade genom ett brev, se bilaga 1 om att intervjun skulle ta mellan 20–30 minuter, för att gardera mig vid eventuella avbrott eller andra incidenter som kan dra ut på intervjun. Jag har också informerat lärarna om att jag ska spela in intervjun för att kunna analysera den och att inspelningen raderas så fort jag skrivit ner informationen i mitt arbete. Denscombé (2000) skriver i sin bok att bandinspelning är ett pålitligt forskningsverktyg, eftersom inspelningen naturligtvis sker på ett målinriktat sätt och sedan följs av en objektiv dokumentation av intervjun. Patel och Davidsson (2011) nämner att när vi gör en kvalitetbearbetning, arbetar vi oftast med en text, som material. Det är också möjligt att bearbeta och analysera en videoinspelning eller en ljudinspelning. Det är vanligt att i text skriva ut vad som händer på filmen eller det som sägs på inspelningen så att vi får en text att arbeta med (Patel & Davidsson, 2011). Enligt forskarna ovan, har jag analyserat lärarens svar genom att skriva ner det som har spelats in under konversationen och välja de relevanta meningar på de 11 frågor som uppsatsen skulle vilja besvara och få mera fakta som man tror inte är viktiga.

7.3 Validitet och reliabilitet

Begreppet validitet innebär att man undersöker det som avses att undersökas (Stukát, 2005). I en kvalitativ studie är förutsättningen för att generalisera resultatet liten då resultatet av studien kan aldrig visa exakt samma förhållanden (Larsson, 2005, s. 119). Kvale (2009, s. 264) likställer validitet med giltighet, dvs. om den metod forskaren har valt att använda undersöker det som avses att undersökas. I min studie har jag valt att intervjua tio modersmåslärare som är behöriga och besitter både teoretisk kunskap och har arbetslivserfarenhet i arbetet som modersmåslärare. Det kan anses att validiteten i denna studie stärktes utifrån att studiens intervjupersoner består av yrkesprofessionella som besitter lång erfarenhet och kunskap inom området som har behandlats i denna studie. En annan aspekt som kan anses ha ökat validiteten i denna studie är att intervjufrågorna var utformade utifrån studiens syfte och frågeställningar.

Syftet med uppsatsen har varit att belysa vilka anledningar som leder till att eleverna slutar studera sitt modersmål. De svaren jag fick på intervjuerna besvarade mina frågeställningar. Detta stärker ytterligare undersökningens validitet, genom strukturerade muntliga intervjuer ökade undersökningens validitet, eftersom informatörerna fick möjlighet att prata fritt och besvara frågorna. Jag anser att reliabiliteten i mitt arbete är relativt hög, eftersom jag har använt mig av min mobil och spelat in de intervjuer jag har utfört. Samt har jag således kunnat lagra intervjuerna min mobil och dator och kunde gå tillbaka och lyssna på de när det behövdes.

Till skillnad ifrån validitet innebär reliabilitet att tillvägagångssättet vid utförande av mätningarna bestäms (Holme & Solvang, 1997). Med hög reliabilitet menas att studiens resultat inte påverkas av faktorer som tid, plats och vem som håller i intervjun (Larsson 2005, s. 66). För att säkerställa reliabiliteten i denna studie har jag transkriberat intervjuerna, vidare har jag vid ett flertal gånger lyssnat på vissa delar av inspelningarna vid upprepande tillfällen för att kunna försäkra att innehållet i materialet inte ska misstolkas. Huruvida studien säkerligen har hög reliabilitet är oklart då om någon annan hade utfört intervjuerna hade fått samma svar, då den egna erfarenheten har en viktig inverkan för vilka frågor som ställs i intervjuguiden. Vidare att intervjuerna och vid insamlingen av datamaterialet har utförts av enbart mig kan i viss mån

minskat reliabiliteten då det utgår ifrån min förförståelse. Att intervjupersonerna därmed har bestått av yrkesprofessioner kan anses däremot ökat reliabilitet i studien. Vidare kan anses användandet av strukturerade intervjufrågor vara bidragande faktor till att studiens reliabilitet har förstärkts då intervjufrågorna var nedskrivna innan genomförande av intervjuerna. Ur denna synvinkel kan det anses föreligga förutsättning för någon att utföra samma studie och återskapa samma förhållande samt eventuellt härleda till gemensamma slutsatser.

7.4 Etiska aspekter

Enligt Patel och Davidsson (2011) bör intervjupersonerna vara anonym av etiska skäl och mina deltagare var det. Skillnaden mellan anonymt och konfidentiellt är att om en enkät är anonym, finns varken namn, nummer eller annan möjlighet till identifiering på den. Är enkäten konfidentiell betyder det att jag har fått svar men att det bara är jag som har tillgång till de uppgifterna. I min undersökning är det viktigt för alla modersmåls lärare som ska delta i undersökningen, att ha anonymitet (Patel & Davidsson, 2011). Innan jag fick tillfället att påbörja mina intervjuer skickade jag ett brev till lärarna på språkcentrum. Brevet som jag skickade finns redovisade i bilaga 1. I brevet poängterar jag att svars personernas medverkan är frivillig, och att all data som jag samlar in är konfidentiell. Jag nämner även att jag ska använda fiktiva namn vid resultatredovisningen samt att skolans namn inte uppges, då största anonymitet kommer att råda. Den kodning som används för att samplen ska vara anonyma, på grund av etiska skäl är lärare 1, lärare 2...till lärare 10).

8. Resultat

I denna del av arbetet kommer jag att redovisa och analysera det resultat jag fick av modersmåls lärarna vid intervjuerna. Svaren som jag har fått från modersmåls lärarna var väldigt givande för att kunna se vilka åsikter de har när det gäller de fem viktiga faktorerna som påverkar modersmålet. Att utvärdera hur mycket modersmåls lärarnas kunskaper kan ha en inverkan på om eleverna slutför sin modersmåls undervisning, vilka arbetssätt de använder och vilka teorier som de utgår ifrån vid undervisning av heterogena grupper. Huvudfrågorna i denna studie kommer att indelas i olika rubriker för att få en helhetsbild av resultatet. Resultatet av studien kommer att redovisas utifrån nedanstående rubriker.

8.1 Lärarnas kunskapers påverkan på elevers prestation

När det gäller lärarnas kunskaper ska jag analysera den pedagogiska faktorn som påverkar modersmåls undervisningen. Att analysera lärarnas åsikter om modersmåls kunnighet, planering, arbetssätt och hur lärarna hanterar de heterogena grupperna i klassen, vilka teorier de använder sig av som de anser är passande för deras undervisning samt hur de motiverar eleverna samt stödjer de att utveckla sitt modersmål. Första frågeställningen kommer att avbehandlas under nedanstående rubriker.

8.1.1 Modersmåls lärares kunskaper

Vid intervjuerna framkom det att informanterna ansåg att modersmåls lärares kunskaper och kunnighet, är en av de viktigaste faktorerna som påverka elevernas motivation och leder till att eleverna inte slutar att studera modersmålet. Nästan alla lärare (8 av 10), har svarat att det är viktigt att modersmåls lärare är behöriga och har språkliga kunskaper för att kunna undervisa i modersmålet. Enligt informanterna är det även viktigt att läraren har ett starkt ledarskap i

klassrummet, se elevers olikheter och skapa de pedagogiska planeringarna utifrån elevernas behov och nivå.

Modersmåsläraren har också en viktig roll för att skapa förståelse mellan studenter från olika länder och förklara den svenska demokratiska skolan för studenter som kommer från olika kulturer och olika skolsystem.

I sin uppsats påpekar Andersson och Lindholm (2015) att Sundberg (2013) säger att 20 procent av européerna har familjer med anknytning till andra länder. Sverige är en del av ett mångkulturellt och mångspråkigt Europa, och att Sverige enligt Europarådets direktiv behöver utveckla undervisningen.

Tengberg och Olin-Scheller (2015) lyfter fram hur den svenska skolans följer skollagen genom att se till att alla elever utvecklas så långt som möjligt utifrån sina förutsättningar. De menar att elever är olika i skolan och det förutsätter att skolan ska anställa kunniga pedagoger för att kunna uppfylla skolverkets krav. En utbildad lärare har redan kännedom om den svenska skollagen. Det är en utmaning tycker jag för lärare, att förverkliga skollagens krav om att ge alla elever möjlighet att utveckla sin fulla potential oavsett om de behöver extra utmaningar, anpassningar eller särskilt stöd (Tengberg & Olin-Scheller, 2015).

Studien visar i enlighet med Alobedi (2013) beskrivning att det är av vikt att modersmåslärare behärskar kunskaper om det svenska skolsystemet och skolans värdegrund samt att läraren känner till de etiska normerna och utveckla elevernas språk samt motivera dem att studera modersmålet.

Enligt Skolverkets rapport (2017, s. 5) framkommer det att ”lärarkategorier som är undantagna från legitimationskravet, är bland annat lärare i modersmål och yrkesämnen eller lärare vid skolenheter som bedriver undervisning på engelska, samt lärare i fristående skolor”. Studien visar att nästan samtliga lärare anser att det är av vikt att modersmåslärare behärskar språkkunskaper samt har pedagogiska färdigheter. Två av lärarna säger däremot att det inte är ett krav att vara behörig lärare för att kunna undervisa i modersmål. Vid intervjuerna framkommer det bland annat följande vad gäller modersmåslärarens kunskaper och färdigheter:

”Modersmål är ett språk, och det skiljer sig inte från ett annat språk tycker jag och att man pratar ett språk, betyder inte att man kan lära ut språket” (Lärare nummer 10).

”Jag tycker att det beror mycket på vilka ledaregenskaper läraren innehar och inte att den är behörig eller inte. En modersmåslärare är annorlunda från andra lärare”. ”Är man behörig lärare så betyder det att man kan sitt yrke väl, men det finns obehöriga lärare som av lång erfarenhet lyckas att motivera sina elever” (Lärare nummer 5).

Informanterna anser att undervisningen kräver tänkande och reflektion samt problemlösande för att kunna göra det måste det finnas ett meningsfullt innehåll och sammanhang. Lärarna beskriver också att den professionella läraren bör vara införstådd med vad yrkesrollen innebär och vilka uppgifter som ingår i arbetet som modersmåslärare. Det kan tolkas att det är av vikt att vara införstådd om yrkesrollen för att kunna integrera de olika elevers liv till en förstälig helhet (Paulin, Rivera & Almgard, 1993).

8.1.2 Modersmåslärares arbetssätt

När det gäller det arbetssätt som krävs för att jobba med modersmålet, visar studien att alla lärare har sina egna metoder och undervisningssätt för att nå en värdefull undervisning, eftersom alla är legitimerade och har lång erfarenhet.

Språkutvecklande undervisning måste utgå från elevernas erfarenheter, och faktumet att de lever i två kulturer och två språk. Eleverna lever i två kulturer, ibland bokstavligt i två världar, mellan motstridiga normer och krav. Den språkutvecklande undervisningen borde vara kompensatorisk och integrerande, ge olika språkupplevelser och möjligheter att möta språk i många olika situationer, vilket sker när man läser olika texter, men framför allt skall läsningen innehålla mer upplevelseläsning (Paulin, Rivera & Almgard, 1993).

Läraren behöver också behärska språket och hålla det vid liv och även kunna visa att språket är en del av lärarens bakgrund och identitet. Några lärare ser att om ämnet modersmål blir obligatoriskt och inte frivilligt kanske eleverna skulle motiveras att studera ämnet. Detta resultat har också Gustafsson och Leppänen (2008), kommit fram till.

"Jag brukar tänka på hur jag ska vinna den sociokulturella miljön som jag har i mina grupper, att känna till vilka teorier som jag ska använda mig av under lektionen, det leda till en väldigt givande undervisning" (lärare nummer 2).

Jag anser i likhet med informanterna att det sociokulturella perspektivet bör följas när man undervisar i modersmål och att det är en av de bästa metoderna som ger studenten möjlighet att lära sig språket genom att utveckla sina språkkunskaper när de bygger relationer med andra klasskamrater och när de lyssnar, talar, läser, skriver och diskuterar. Särskilt eftersom det i varje grupp finns många elever som har olika språkkunskaper, vissa elever är nyanlända och andra är födda i Sverige.

Nedanstående citat från en informant beskriver skillnader mellan elevernas språkliga kunskaper:

"De heterogena grupperna varierar mellan små nyanlända barn som kan prata flytande, fast det finns i samma grupp stora elever som är födda i Sverige och de kan inte stava eller, de inte kan prata mer än korta meningar" (lärare nummer 7).

Lärarna har också bekräftat att modersmåslärare måste kunna de pedagogiska arbetssätten, för att hantera olikheterna i grupperna för att kunna bemöta de olika språkliga nivåerna. Läraren ska vara kreativ, flexibel och professionell och ha ett starkt ledarskap i klassrummet samt se elevernas olikheter och skapa pedagogiska planeringar utifrån elevernas behov och nivå. Läraren ska genom att uppmuntra och motivera under lektionen så att eleven blir motiverad att uppnå uppsatt mål.

Lärarna är också överens om att modersmåslärare är ansvariga för att hitta lämpligaste arbetssätt, för att utveckla elevens språkförmåga, och detta sker när modersmåslärare blir behöriga, kunniga eller nyfikna och vågar testa olika arbetsmetoder. Lärarna lyfter fram den bästa språkutvecklingen genom detta goda arbetssätt och ska som modersmåslärare kunna motivera eleverna till att utveckla deras modersmål när den talar, läser, skriver och formulerar sig, på så sätt utvecklar eleven sitt språk. Detta görs när eleverna skriver ner sina tankar för att klargöra dem för sig själva och andra. Läraren bör välja lektionens innehåll utifrån elevernas

behov och använda litteraturläsning som har reflekterande samtal och diskussioner som utgångspunkt (Paulin, Rivera & Almgard, 1993).

I modersmålsgrupper finns många elever med utländsk bakgrund som är födda i Sverige och utländsk födda. Därför krävs en mycket god förmåga av modersmåls läraren att använda svenska, inte minst i skrift. Det kan påverka modersmåls läraren om vilka teorier som kan passa med de språkliga olikheterna hos eleverna.

"Jag lyfter alltid modersmålets vikt och hur de kan få nytta av det i framtiden" (lärare nummer 4).

En heterogen elevgrupp i modersmålsundervisningen är också en stor orsak till att eleverna inte kan utveckla sitt språk och till att det blir tråkigt att delta i modersmålsundervisning. Det kan påverka elevernas attityder till att studera modersmålet negativt och detta har också åtta av tio lärare nämnt under intervjun.

"Jag har 3 elever som har studerat 3 år i rad och de Kan fortfarande inte läsa och skriva. Eleverna brukar glömma sina böcker hemma, eller säger att mamman glömde packa böcker i väskan" (lärare nummer 1).

Svedberg påpekar om olikheterna mellan medlemmar i arbetsgrupper som ger ytterligare styrka till gruppen och förstärker personliga erfarenheter och ställningar när det gäller att lösa ett uppdrag. Författaren säger också att "det finns arbetsgrupper som är bäst lämpade att utföras i grupp och sådana som är mer lämpade att göra enskilt" (Svedberg, 2016, s. 197). Det som händer i klassrummet när en modersmåls lärare tilldelar en uppgift till eleverna är att eleverna sätter ett mål och börjar att planera, och ger olika förslag för att lösa uppgiften. Den muntliga diskussionen ger också eleverna olika synonymer samt de rätta grammatiska skrivsätten. Att hitta det bästa arbetssättet är viktig för modersmåls lärare, och att arbeta i klassen med de heterogena grupperna. De är också ett väldigt givande undervisningssätt, då kan läraren genom lagarbete, interagerar eleverna till gruppmiljön. Fördelen med att arbeta i grupper ger möjligt för eleven att dela sina idéer med andra klasskamrater och lösa de uppgifter som tilldelats dem.

8.2 Organisatoriska inramningens påverkan på elevernas prestation

Modersmålsundervisningens organisation avser i uppsatsen allt som ingår i modersmåls lärande liksom läromedel och digitalisering, lokaler, tider, Familjesamarbete och om det finns andra anledningar som påverkar modersmålet, såsom överlappning mellan lektid och annan aktivitet (idrott, musik, ritning eller läxhjälp), som vanligtvis står är efter skoltid.

8.2.1 Läromedel

När det gäller läromedel och digitalisering, stämmer uppsatsresultatet med Musa (2013) då flera av lärarna säger att "många av oss som undervisar på modersmålet använder ofta läromedel som importerades från språkets ursprungsländer och det kan många gånger innebära problem för eleven och lärarna". Då förstår man vad Musa menar med att dessa läromedel innehåller begrepp och miljöskildringar som bara är anpassade för ursprungsländerna och de kan vara helt främmande för den svenska skolmiljön (Musa, 2013, s. 27).

Sju av tio informanter beskriver att de avsaknar tillräckligt med material när det gäller modersmålsundervisning, och att lärarna själva måste ordna materialet, som passar elevernas miljö i det nya landet. Enligt lärare nummer 1 är det "svårt att hitta bra material som passar alla

elevernas behov, så därför hittar jag inte material som passar, skapar jag mina egna material. Det gör jag ofta faktiskt". Detta resultat stämmer överens med Alobedi (2013) studie som kommer fram till att läromedlen som modersmållärare använder i Sverige är främmande för elevens utbildningsmiljö. Läroböckerna skildrar de elever som vuxit upp i hemlandet. Dessa läromedel är skrivna på ett svårt språk. Alobedi menar att lösningen hade varit att skapa läromedel eller läroböcker som är anpassade för svenska elever och skolor. Hon beskriver vidare att det finns skillnader mellan läroplanen i Sverige och i hemlandet, de har inte samma värdegrund som krävs i svenska läromedel (Alobedi, 2013).

8.2.2 Digitala läromedel

När det gäller digitala läromedel är det faktiskt 4 informanter av 10 som använder digitala läromedel, men de brukar använda det med äldre elever. Lärarna använder olika webbsidor och till exempel Google Classroom eller Kahoot. Eleverna kan också skriva på Google Drive för att dela sina uppgifter med läraren. Till de små eleverna använder lärarna sånger och korta filmer på modersmålet, på så vis kan läraren locka och motivera eleverna att studera modersmålet. "Ja jag använder Google classroom, Kahoot och liknande. Ja det gör det många tycker om Kahoot till exempel så det motiverar eleverna". "Med äldre elever när jag har tillgång till skolans digitala verktyg. Det motiverar dem självklart, speciellt de som har lätt med deras modersmål".

Studien visar att inte samtliga lärare som har intervjuats inte genomför sin undervisning digitalt. Detta är på grund av att alla inte har god kompetens eller har lång erfarenhet. Naturligtvis kommer eleverna att arbeta mer självständigt, och när de flyttar till andra högre klasser, får de även lära sig att ta mer ansvar för deras lärande och inläring (Farkell, 2000). De ska ta ansvar för sin inläring och därför är det viktigt att modersmållärare använder digitala arbetssätt i undervisningen. Att använda datorstöd eller digital inläring är nu för tiden en del av skolsystemet och det är ett mål som alla pedagoger ska uppfylla, det är liksom annan kunskap i skolan. Många lärare är överens om att datorer ska användas i skolan oavsett vilket ämne man undervisar i (Farkell, 2000).

Det är 4 av 10 informanter som använder digitalisering i sin undervisning, och det beror på vilket språk de undervisar i, hur svårt språket är eller om det redan finns digitala läromedel i deras språk.

Bruun (2015) skriver i sin handbok att användning av den moderna tekniken är något som ingår i lärarnas uppdrag, oavsett om man arbetar på förskolan eller på gymnasiet och oavsett vilket ämne man undervisar i. Lärarna måste vara där och umgås med eleverna på internet. Detta är något som vi bara måste acceptera, förlika oss med och utnyttja i våra klassrum. Politiker och skolledare måste även vara uppdaterade (Bruun, 2015).

Modersmål är lika viktigt som de andra ämnena i skolan, och därför tycker jag att det är viktigt att använda läromedel i modersmålet, som passar elevernas miljö och det svenska arbetssättet. Detta eftersom eleverna ska känna sig trygga och motiverade till att studera modersmålet. Nuförtiden använder lärarna på Språkcentrum olika digitala läromedel för att underlätta för läraren att hitta material, och för att få eleverna att lyssna, läsa, skriva med hjälp av det gemensamma materialet. Familjens inställning har minst lika stor påverkan som läraren har på eleven, om barnen inte uppmuntras eller stöttas hemma är det svårt för läraren att skapa en bra bild av modersmålet. Familjens attityd och influenser mot sina barn är en faktor. Om familjens attityd till modersmålet är positiv, kommer eleverna att uppmuntras att studera.

8.2.3 Familjens inställning

När det gäller familj samarbetet, jag har kommit fram till att familjen spelar en stor roll i utveckling av eleverna språk. En lektion på 60 eller 80 minuter räcker inte till en elev ska behärska ett språk säger läraren. Det kräver att familjen skulle hjälpa barnet genom att prata hemspråket hela tiden hemma, hjälpa med läxor, motivera barnen och genom en konturlig kontakt med läraren.

"Husmiljö är viktigt, föräldrars kunskapsnivå och kulturförmåga är viktiga om föräldrarna är analfabeter, drabbas deras barn också och får ingen hjälp hemma" (lärare nummer 8).

"Självklart, eleven måste ha stöd hemma eftersom vi träffas bara en gång per vecka och vårdnadshavaren måste vara engagerad i elevens lärande och lärarens mål. De där hemma måste se modersmålsundervisning som en chans att berika eleven" (lärare nummer 2).

Lärare nummer 10 nämner att eleverna slutar studera modersmålet när eleverna hela tiden talar svenska i hemmiljön, då kan deras modersmål bli väldigt svagt. Barnen kan inte uttala vissa bokstäver (särskild på arabiska språket, kinesiska) det kan leda till att de blandar ord eller kanske växlar bokstäver. Då känner eleven sig svag och blyg och rädd att prata inför andra elever. Att eleven inte använder modersmålet som ett levande språk hemma påverkar viljan att fortsätta för att "elever använder inte modersmålet som levande språk hemma".

Svensson (2009) skriver att det sociala samspelet mellan barnet och familjen har mycket stor betydelse för att barnen ska få en djupare förståelse av de nya ord de lär sig i olika situationer. Författaren säger också att barn som lever i en rik språklig miljö kan få upp intresset för läsning och skrivning. Därför vill hon lyfta fram en orsak som kan leda till att barnet kan känna sig tryggt när det studerar modersmålet: genom att öva på att prata språket hemma och att utveckla sig genom att delta i olika samtal med sin familj (Svensson, 2009).

8.3 Skolans roll, skolans organisation, organisatoriska förutsättningar

Skolans inställning till modersmållärare kan påverka elevens motivation till ämnet modersmål. Elever tillbringar mycket tid i sina skolor, om skolan har en negativ inställning till ämnet kommer eleverna att tappa intresset för ämnet, därför borde skolan ta hänsyn till ämnet modersmål och uppmuntra både elever och föräldrar, eftersom modersmålsundervisningen ger elever möjlighet att utveckla språkkunskaper, stärka sin identitet och bidrar till en framtidsinvestering. Andersson och Lindholm (2015) skriver att om det finns brister i modersmålsundervisningens organisation och kopplingen mellan skolmiljön, och om planeringen av undervisningen på modersmålet inte är anpassad för mottagarnas behov kan det skapa ett stort problem.

Vid genomgång av intervjumaterialet beskriver informanterna att det är av betydelse hur skolan ser på modersmål samt hur skolan presenterar modersmålläraren till eleverna samt att skolans inställning har en stor grad påverkan på deras perception av läraren. Modersmålläraren måste synas som en del av skolan. I en av intervjuerna framkommer det följande:

"Hur skolan ser på modersmål kan påverka elevens språkutveckling i stor grad, om skolan har en positiv inställning så motiveras eleven till det" (lärare nummer 9).

Skolan bör betrakta modersmålet som ett ämne och inte skilja det från andra ämnen. Lärarna har nästan samma svar på första frågan. Lärare 1 berättade om att det finns olika faktorer som påverkar eleverna och leder till att de slutar studera modersmålet, till exempel sena lektioner, sämre läromedel och frivilligt deltagande, vilket gör det möjligt för elever eller föräldrar att välja bort modersmålsundervisning.

Att ha modersmålsundervisning på eftermiddagar och efter skolan är den viktigaste orsaken till att eleverna slutar studera modersmålet, eftersom alla lärare har bekräftat detta. Eleverna är trötta efter skolan och orkar inte att lära sig mer, särskilt när de väntar en timme eller mer tills lektionen börjar. Små elever är på fritids efter skolan, de brukar ha roliga aktiviteter och det kan också påverka elevernas motivation att studera modersmålet. Äldre elever har också olika aktiviteter efter skolan, och det kan påverka eleverna till att skolka från lektionerna och sedan blir deras språk sämre vilket kan leda till att eleverna slutar studera modersmålet. Nedanstående presenteras två citat av intervjuerna avseende ämnet.

"Andra har svårigheter att studera under sena timmar medan de är mycket trötta och sen slutar de att studera modersmål?" (lärare nummer 5).

"Flickorna blir oftast oroliga, när lektionen slutar sent särskilt vintertid" (lärare nummer 3).

Enligt lärare två slutar eleverna att studera modersmålet när undervisningstiden krockar med andra aktiviteter så börjar eleverna prioritera annat. Enligt Alobedi (2013) brukar eleverna slutar studera modersmålet när eleverna inte får godkänt eller inte får det betyg som de önskar. Flera av dem har slutat att studera på grund av det (Alobedi, 2013).

Ibland har eleverna inte modersmål i sina skolor och då måste eleverna åka långt till en annan skola för att få undervisningen där.

Amanda Walldoffs (2018) som är forskare vid Stockholms universitet beskriver i en intervju med Skolporten att det finns elever som inte kan skriva på arabiska, trots flera års modersmålsundervisning i standardarabiska, vilket stämmer överens med Alobedis resonemang. Forskaren säger samtidigt "att inte kunna skriva standardarabiska efter sex eller åtta år i modersmålsundervisning är inte i linje med kursplanen eller stödmaterialen från Skolverket". En förklaring till detta säger hon är att det kanske är omöjligt för eleven att lära sig standardarabiska med enbart en timmes undervisning i veckan (Walldoff, 2018). Alobedi (2013) menar däremot att problemet med modersmålsundervisning är att det alltid sker sent och att eleverna är trötta, eller har andra aktiviteter.

Bunar (2018) skriver på sin sajt att modersmålsämnet stora problem idag är hur det organiseras och vilken status både ämnet och modersmålslärarna har i skolan. Professorn tillägger att eftersom det är frivilligt så är det föräldrarnas beslut om eleven ska delta i undervisningen som för det mesta är förlagd utanför skoltid i 40–60 minuter per vecka, vilket inte gör den så lockande för eleverna (Bunar, 2018).

Det finns olika orsaker som kan spela större eller mindre roll för att eleverna slutar studera modersmålet. Enligt intervjuanalysen har lärarens kunskaper stor effekt på undervisningen. Lärarens kunskaper när det gäller att motivera och hantera språkolikheter hos eleverna i klassen är också av betydelse.

När det gäller modersmålsundervisningens organisation så har den också betydande effekt på om eleverna studerar modersmålet. Resultatet visar att den har större effekt än om läraren är

behörig. Andersson & Lindholm (2015) föreslår att modersmålsundervisningen ska bygga på en kollektiv relation mellan regering, privata institutioner och lokala samhällen, eftersom de tillsammans spelar olika viktiga roller. Utmaningen för Sverige är att man ska se mångkulturalitet som en resurs och därför låta elever och föräldrar med annan bakgrund vara delaktiga i utformandet av skolan.

9. Diskussion

9.1 Metoddiskussion

I mitt examensarbete har jag velat en kvalitativ studie för att undersöka anledningar som leder till att eleverna slutar studera modersmålet. Jag har även varit intresserad av de viktiga pedagogiska grundelementen: lärarens kunskaper, didaktik, undervisningsmetoder, läromedel, familjesamarbete och skolhantering, och om dessa kan påverka och leda till att eleverna slutar att studera modersmålet. Jag har även varit intresserad av att ta reda på vilka av dessa faktorer och anledningar har en stor effekt och om de leder till att eleverna slutar att studera modersmålet. Jag tycker att denna metod jag valde passar utmärkt till min undersöknings syfte och frågeställningar

Enligt Bryman (2012) har det pågått diskussion om huruvida kvantitativa reliabilitets- och validitetskriterierna ska tillämpas på kvalitativa studier. Vissa forskare har valt att använda sig av alternativa begrepp för validitet och reliabilitet, vid genomförande av kvalitativa studier. I denna uppsats har jag däremot valt att använda mig av begreppen då de bedömdes vara mest lämpande för denna studie. Som det tidigare har beskrivits i metodavsnittet innebär validitet att man undersöker det som avses att undersökas (Stukat, 2005). För att säkerställa att validiteten i denna studie uppnås, har jag använt mig av intervjuguide med utgångspunkt från studiens syfte och frågeställningar för att således undvika påverka respondenternas svar genom min förförståelse och erfarenhet. Risken är att man går miste om att ställa relevanta frågor under intervjun för att det tas förgivet vilken svar respondenterna kommer ge.

Studiens frågeställningar har varit representerats i turordning för att hålla en röd tråd genom hela arbetet. Informanternas egna har citerats vid ett flertal gånger för att informanternas subjektiva upplevelser och tankar ska legga till grund i denna studie. Nackdelen som kan anses finnas med kvalitativa studier i form av intervjuer är att det är svårt att dra i större skala generella resultat av respondenternas upplevelser. Dock har respondenternas tankar och beskrivningar gett större kunskap inom området och användbart material inför eventuellt kommande studie inom området.

Enligt Kvale & Brinkmann (2010, s. 150) är det av vikt hur intervjufrågorna utformas och att de har sin utgångspunkt utifrån studiens syfte och frågeställning. Det har även stor betydelse för hur intervjuaren ställer frågorna till respondenterna i studien, forskaren har nämligen sitt eget forskningsverktyg. Det förutsätter därmed att intervjuaren har förmåga att uppfatta respondenternas svar och perspektiv då det har avgörande betydelse för studiens utfall. Vidare att forskaren besitter kunskap inom undersökningsämnet och behärskar diverse intervjutekniker samt forskaren integrerar med intervjupersonerna (Kvale & Brinkmann 2010, s. 150). Dessa aspekter har betydelse för studiens reliabilitet. Intervjufrågorna är utformade utifrån litteraturmaterialet men även från min egna förförståelse. Det kan anses omöjligt att till följd av detta att indirekt inte påverka intervjupersonernas svar och hur jag uppfattar respondenternas svar. Vidare är det inte med säkerhet att respondenterna ger samma svar vid olika tillfällen,

varför det kan påverka studiens reliabilitet. Hög reliabilitet kan uppnås under förutsättning att "mättet" ska vara stabilt och inte påverkas av faktorer som variationer vad gäller tid, rum eller intervjuaren (Larsson, Lilja & Mannheimer 2010). Denna studie bygger på intervjupersonernas upplevelse i den aktuella situationen. Resultat av denna studie kan få därmed ett annat utfall om det genomförs i en annan tidpunkt.

För att säkerställa att studien uppfyller reliabilitetskriteriet har jag under intervjuernas gång återberättat vad jag har uppfattat av respondenternas utsago för att tillförsäkra att jag har uppfattat de korrekt. Vid transkribering av datamaterialet har även ordagrant skrivit vad respondenterna har berättat för att minimera risken att misstolka dess svar.

9.2 Resultatdiskussion

Modersmålsundervisningen står inför många svåra hinder som kräver lösningar och extra anpassningar, för att kunna minska antalet elever som slutar studera. Bland dessa faktorer är det först och främst modersmålslärares pedagogiska färdigheter. Denna uppsats visar att modersmålsundervisningen kräver ett välplanerat pedagogiskt arbete och ställer höga krav vid att lärarna hittar olika arbetssätt för att kunna motivera eleverna till få de vilja att fortsätta studera, trots att det föreligger brister i upplägget av modersmålsundervisningen på en nationellnivå. Idag sker modersmålsundervisningen efter ordinarie skoldagens slut och är inte obligatoriskt skolämne. Undervisningen bör ske under dagen, inte sent eller efter skoldagens slut, och bör kanske inte vara frivilligt. Skolan bör ta ansvar och prioritera modersmålsämnena i likhet med de andra skolämnena som eleverna läser i skolan. Det kan eventuellt bidra till att eleven blir mer motiverad till att slutföra sin modersmålsundervisning om ämnet blir ett obligatoriskt ämne. Enligt Andersson och Lindholm (2015) däremot blir både föräldrar och elever oroliga att de ska missa andra skolämnena om modersmålsundervisningen hamnar under ordinarie skoltid.

Modersmålsundervisningen är ett underprioriterat ämne enligt min samlade information och sker i olika miljöer, klassrum, lokaler och ibland i ett kök om det saknas lediga lokaler. Detta innebär att som modersmåls lärare har man sämre förutsättningar att utgå ifrån vid undervisningen. Läraren förutsätts vidare vara mer engagerad för att hitta olika arbetssätt för att kunna hålla stimulerande undervisning.

Det finns även andra faktorer som påverkar modersmålsundervisningen. Läraren har nu för tiden ett stort ansvar för att skapa lärandemöjligheter, att formulera, motivera, utvärdera, betygsätta samt bedöma. Läraren måste ha tillräckliga pedagogiska kunskaper för att kunna undervisa. Det innebär att undervisningen inte enbart ska syfta till att eleverna utvecklar sitt modersmål, utan även behöver stimuleras för att vilja fortsätta studera modersmålet. Modersmåls lärare bör aldrig glömma bort att uppmuntra, berömma och hålla motivationen under lektionen i syfte att få eleverna bli stimulerade till att fortsätta studera sitt modersmål och inte tappa motivation särskilt med tanke på att undervisningen sker efter skoldagens slut och att eleverna har stora språkliga nivåerna skillnaderna sinsemellan. Modersmåls lärare bör fortsätta utmana eleverna i deras språkinläring.

Studien visar att intervjupersonerna är överens om att modersmåls lärare måste förhålla sig till Skolverkets värdegrund och känna till de svenska demokratiska värderingarna samt undervisningen ska vara anpassningsbar utifrån den heterogena gruppen, vars elevers språkkunskaper är olika. Det kan förstås utifrån Vygotskijs term om den proximala utvecklingszon, att den kunnige, läraren ifråga snabbt behöver kunna anpassa sin undervisning

till var den enskilde eleven befinner sig i sin utvecklingszon (Maltén, 1997). Det kan tyckas att det är av vikt att lärarna har ett sociokulturellt förhållningsätt och utgår ifrån att människan utvecklas inom ramen för sin sociala omgivning. Som modersmåslärare förutsätter det att läraren integrerar med den enskilde eleven och stimulerar eleven i sin inlärningsprocess.

Uppsatsen betonar även vikten av att skolan anställer behöriga lärare eller en lärare som har pedagogiska kunskaper från sitt hemland. Läraren måste ha tillräckliga kunskaper om vad interkulturell undervisning innebär och vad som krävs, hur läraren ska utveckla elevernas kulturella identitet, och hur de heterogena grupperna ska hanteras. Samtidigt måste läraren ta hänsyn till elevernas olika språkkunskaper, erfarenheter och känslor. Fridolfson (2013) menar att lärarens kunskap och skicklighet vanligtvis har en stor betydelse för hur elevers lärande kommer att utvecklas för den enskilda eleven. Enligt Fridolfson (2013) kan lärarens kompetens till och med vara mer eller mindre avgörande för elevernas läs- och skrivutveckling. Fridolfsson (2013) hävdar att den stora utmaningen är att undervisa elever som inte har tillräckliga kunskaper om hur man kan lära sig. Lärarens kompetens har i detta fall stor betydelse för hur eleven utvecklar sitt lärande.

Många nyanlända barn är i behov av vuxna som förstår dem. Barnen behöver känna sig trygga i skolan för att uttrycka sig och kommunicera, och de behöver lärare som kan stimulera och stötta dem för att nå den bästa språkutveckling. Samtidigt förutsätts modersmåslärare att hjälpa eleven att integrera sig i samhället.

Eftersom klassen består av heterogena grupper, där individerna befinner sig på olika kunskapsnivåer, vissa nyanlända har möjligtvis sedan tidigare välutvecklat språk medan elever födda i Sverige kan sakna tillräckliga språkliga grunder med sig. Vygotskij menar att i början av en inlärningsprocess kan den lärande behöva mycket stöd och hjälp vid genomförande av vissa uppgifter genom den kunniges stöd och hjälp men med tiden avtar stödet. Fenomenet Vygotskij beskriver benämns som den proximala utvecklingszonen, dvs. när den lärande har tillägnat sig kunskapen, blir mer självständig i sitt utförande av uppgifter och förflyttar sig därmed till den kommande utvecklingszonen (Lundgren, Säljö, Liberg, 2014). Detta kan anses ställa krav vid att läraren är anpassningsbar och har ett kreativt arbetssätt för att kunna tillmötesgå eleverna diverse språknivåer.

Studien visar att det finns behov av att fortbilda alla obehöriga modersmåslärare, eller kanske fortbilda de genom att delta på olika välplanerade studiedagar och kurser. Papperet och pennan har fortfarande en plats i klassrummet men digitala verktyg stimulerar eleverna väldigt mycket tycker jag, läraren ska kunna utnyttja de digitala undervisningsmetoderna som också är ett krav för en motiverande undervisning, särskilt utifrån dagens samhälle som går mot digitaliseringen.

Attityder mot modersmålet måste ändras. Alla måste bli medvetna om vikten av modersmålet. Skolan, eleverna och särskilt nyanlända familjer måste veta att ämnet modersmål också lika viktig som andra skolämnen då det bidrar till att eleven skapar bättre förutsättningar för att utveckla sitt svenska språk. Wigerfelt och Morgan (2012) skriver om flerspråkighet i skolan, nämligen att barn som har två fungerande språk är helt obehindrade att byta och prata vilket språk det de än vill. Vidare att de elever som hade fått tvåspråkig undervisning på svenska och modersmål hade betydligt lättare för att uttrycka sig och att växla mellan språken till skillnad från de som inte deltog i modersmålsundervisning. Enligt Paulin, Rivera och Almgard (1993) har elever som har svårt att uttrycka sig på sitt modersmål inte hade tillräckligt språk i sitt andra språk. Enligt Salameh (2012) har flerspråkiga elever generellt en tidigare utvecklad fonologisk

förmåga till skillnad ifrån enspråkiga elever, men om de inte deltar i undervisningen för sitt modersmål kan de tendera att försämra sin språkutveckling.

Kontakten mellan elevens föräldrar och skolan är en viktig aspekt för att stärka elevens språk på ett positivt sätt och öka dess motivation till att slutföra sin modersmålsundervisning. Ekenberg och Yrjänä (2017) betonar vikten av att föräldrarna har ett stort ansvar för barnet, och att samarbete med skolan är en förutsättning för att eleven ska kunna uppnå skolframgång. Utifrån Vygotskijs inlärningsteori kan det förstås som att socialt samspel på flera plan har avgörande roll för huruvida eleverna slutför sina modersmålstudier. Samarbete mellan elever och föräldrar och mellan föräldrar och elever samt sinsemellan elever och lärare är ett faktum för att eleverna ska känna sig motiverade till att studera sitt modersmål. Det är genom den sociala omgivningen som Vygotskij menar nämligen att den enskilde kan få stimulans och så småningom utvecklar sin inlärningsförmåga (Lundgren, Säljö, Liberg, 2014).

Även svensk och internationell forskning belyser att samarbete och engagemang från föräldrarna har viktig betydelse för barnens skolframgång (Salama, 2012). I studien beskriver en informant att det råder svårigheter i samarbetet med elevernas föräldrar. Det kan anses viktigt att lärare betonar vikten för föräldrarna i enlighet med läroplanen att skolan och vårdnadshavarna har ett gemensamt ansvar för elevernas skolgång och att de tillsammans behöver skapa bästa möjliga förutsättningar för att barn ska kunna utvecklas (Skolverket, 2018). Enligt Ekenberg och Yrjänä (2017) är kontakten mellan hemmet och skolan viktig aspekt för att stärka elevens språk på ett positivt sätt. Föräldrarna har ett stort ansvar för barnet, och de måste samarbeta med skolan för att skapa de bästa förutsättningarna för elevens skolframgång (Ekenberg & Yrjänä, 2017). Flera studier visar att föräldrarna allt mer påverkar skolan och lärarnas undervisning. Att föräldrarna har höga förväntningar på lärarna tenderar dock att leda till att läraren känner sig pressad (Ambrose, 2017).

En annan utmaning som studien visar är att det inte finns tillräckligt med läromedel i Sverige som passar till den svenska läromiljön i många språk. Detta innebär många gånger att modersmållärarna behöver själva ta fram lämpligt material som de kan använda sig av i undervisningen. För att få eleverna att slutföra sin modersmålsundervisning förutsätter det att eleverna blir stimulerade. Detta kan enbart göras om materialet i undervisningen utgår ifrån elevens miljö som den kan relatera till.

Sammantaget visar denna uppsats att det finns många utmaningar som modersmållärare behöver hantera för att få eleverna att vilja fortsätta sin modersmålsundervisning. En del åtgärder kan dock vidtas för att kunna minimera antalet elever som slutar studera sitt modersmål. Som modersmållärare behöver man vara kreativ och flexibel samt vara öppen för använda andra arbetssätt och metoder i undervisningen.

10. Vem har nytta av uppsatsens resultat?

Uppsatsen handlar om en specifik och viktig aspekt i den svenska skolan: hur modersmålsundervisningen kan behållas. Detta har undersökts genom att hitta anledningar som leder till att eleverna slutar studera modersmålet.

Alla utbildningsinstitutioner i Sverige kan dra nytta av resultaten. Sverige kommer att vinna en flerspråkig generation som kan arbeta, producera och samarbeta globalt. Skolverket ska veta vilka anledningar som påverkar eleverna att sluta studera modersmål. De kan försöka ta itu med

dessa luckor, särskilt eftersom många undersökningar visar på effektiviteten av att kunna modersmålet, och hur det utvecklar det svenska språket.

Alla modersmåls lärare kan ha nytta av resultaten, genom att få vägledning i att välja det lämpligaste arbetssättet och för att kunna utveckla deras pedagogiska kompetens, och genom att välja de bästa läromedlen som kan motivera eleverna att fortsätta studera modersmålet. Övrig personal som arbetar med modersmålsundervisning kan också ha nytta av resultatet, som till exempel skolledare, föräldrar och skolpolitiker.

11. Fortsatt forskning

Modersmålsundervisning är ett viktigt ämne för språkutvecklingen av både modersmålet och svenska språket, och har stor effekt på utvecklingen av elevernas andra språks val på (moderna språk) som de studera i skolan. I mitt arbete har jag valt att enbart intervjua modersmåls lärare. Det vore intressant att följa upp detta arbete med att undersöka vad föräldrar och elever anser om modersmål för att synliggöra deras åsikter angående anledningar till att eleverna slutar studera modersmålet. Det vore också intressant om man kunde undersöka eleverna på gymnasiet, eftersom de själva kan förklara och berätta varför de slutar att studera modersmålet.

- Undersöka elevers studieresultat som har slutat att modersmålet jämfört med de som har fortsatt
- Undersöka de undervisningsmetoder och arbetssätt, till ex. vanliga och digitala undervisningar och se vilka av de som kan motivera eleverna att studera modersmålet och jämföra mellan olika elevers språkutveckling i olika skolor.

Referenslista

Abdul Razeq, D., & Horneij, M. (2010). Varför modersmålsundervisning: - Elever och lärare berättar. Examensarbete, Malmö högskola. Lärarutbildningen, individ och samhälle.

Al-Bazergan, B. (2016). Vilken betydelse har modersmålet för nyanlända elever? Lärares uppfattningar om modersmålet som identitetsstärkande och språkutvecklande faktor hos nyanlända elever. Malmö Högskola: Lärande och samhälle.

Alobedi, N. (2013). The effectiveness of a proposed program based on language and digital activities to develop read and write skills in the Arabic mother tongue in Sweden. elementary school. Doktorsavhandling: *Research Institute Of Arab Studies. Cairo, Egypten.*

Andersson, J., & Lindholm, H. (2015). Hinder och stöd för modersmålsundervisning i svenska nationella minoritetsspråk: En kvalitativ intervjustudie. Avdelningen för Utbildningsvetenskap: Mittuniversitet.

Axelsson, M. (2014). Flerspråkighet och lärande. I: Hyltenstam, Kenneth & Inger Lindberg, (red.), svenska som andraspråk i forskning, undervisning och samhälle. Lund: Studentlitteratur.

Axelsson, M. (2004). Skolframgång och tvåspråkig utbildning i: Hyltenstam, Badri, S., Khoei, S., & Lundberg J. (2006).

Badri, S., Khoeo, S., & Lundberg, J. (2006). Modersmålsundervisning - En jämförelse mellan två skolor. Examensarbete Lärarprogrammet. Göteborg universitet. *rapport nr: vt06 1350 - 02.*

Baker, C., & Nilsson, F. (1996). Barnets väg till tvåspråkighet: råd till föräldrar och lärare i förskola och grundskola. Påfågeln.

Bajraktarevic, L., & Deleon, B. K. (2010). Flerspråkighet och språkutveckling i mångkulturella skolor.

Bruun, S. (2015). Digitala arbetssätt i klassrummet: att våga ta språnget. Gothia Fortbildning.

Bryman, A. (2012). Samhällsvetenskapliga metoder (andra uppl.). *Malmö: Liber AB.*

Ekenberg, M., & Yrjänä, G. (2007). Utvecklingssamtal: om vikten av förberedelse. Institutionen för Individ, omvärld och lärande. Lärarhögskolan i Stockholm.

Flodgren, B., Persson, A., & Eriksson, L. (2000). Mångfald i högskolan. Reflektioner och förslag om social och etnisk mångfald i högskolan. *SOU. 2000:47*

Gustavsson Lund, A., & Dahné, A. (2009). Faktorer som kan påverka elevers motivation till lärande: En enkätundersökning bland elever om olika faktorerens möjliga samband med elevers skolmotivation.

Hedman, C., Morgan, E., Salameh, E. K., Sandell, A., Tvingstedt, A. L., & Wigerfelt, B. (2012). *Flerspråkighet i skolan: språklig utveckling och undervisning.* Natur & Kultur.

- Hromic, M. (2014). Faktorer som påverkar elevers lärande. En studie om elevers uppfattningar. Magisteruppsats. Högskolan Borås.
- Johansson, C. (2010). Framgång i undervisningen. En sammanställning av forskningsresultat som stöd för granskning på vetenskaplig grund i skolan.
- Jonsson, J. (2011). Modersmålets betydelse för en framgångsrik och lyckad andraspråksinläring. Högskolan Gävle akademi för utbildning och ekonomi.
- Lindberg, I., & Hyltenstam, K. (2004). Svenska som andraspråk–i forskning, undervisning och samhälle. *Lund: Studentlitteratur*.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). Den kvalitativa forskningsintervjun. 3.[rev.] uppl. *Lund: Studentlitteratur*.
- Lahdenperä, P. (2018). Interkulturalitet i undervisning och skolutveckling. Skolverket.
- Lainio, J., Nordin, M., & Pesonen, S. (2017). Nationella minoritetsspråk i skolan–förbättrade förutsättningar till undervisning och revitalisering.
- Larsson, S., Lilja, J., & Mannheimer, K (2010) Forskningsmetoder i socialt arbete. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur AB.
- Leppänen, E., & Gustafsson, A. (2008). Elever med ett annat modersmål än svenska. Akademin för utbildning, kultur och kommunikation, Västerås, (s. 28).
- Lindberg, I. (2001). Samtalet som didaktiskt verktyg. I: Nauclér, Kerstin (red.) Symposium 2000–ett andraspråksperspektiv på lärande. *Stockholm: Sigma: Nationellt centrum för sfi och svenska som andraspråk*.
- Lindqvist, G. (1999). Vygotskij och skolan. Texter ur Lev Vygotskijs Pedagogisk psykologi kommenterade som historia och aktualitet.
- Lundgren, U. P., Säljö, R., & Liberg, C. (2014). Lärande, skola, bildning. Grundbok för lärare. (3. utg).
- Löthagen, A., Lundenmark, P. & Modigh, A. (2008). Framgång genom språket: verktyg för en språkutvecklande undervisning av andraspråkselever. Stockholm: Hallgren & Fallgren. Studieförlag AB.
- Musa, M. (2013). Examensarbetet i lärarutbildningen. Läromedel i modersmålsundervisningen. Malmö högskola Fakulteten för lärande och samhälle.
- Maltén, A. (1997). Pedagogiska frågeställningar. Lund: Studentlitteratur.
- Nygren-Junkin, L. (2006) Modersmål har vi allihop– här med, och där med, språkvård 2006/3. Institutionen för svenska språket. Göteborg universitet.
- Papke, M. & Cakir, N. (2013). Modersmålsundervisning ur ett elevperspektiv. Examensarbete, Lärarutbildningen, Högskolan i Jönköping.

Patel, R. Davidson, B. (2011). Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning. Lund: Studentlitteratur.

Paulin, A. Rivera, T., Almgard, P., Finell, D., Tnglöw Arvor, Å. & Qamhawi, O. Mer än modersmål - Hemspråksdidaktik. 2017, HLS förlag, Skolverket, Stockholm.

Phillips, T. (2014). Pedagogiska teorier o praktiker Lärarwebb Individlic 12 må. Gleerups Utbildning AB.

Saberi-Rad, M. (2000). Mångkulturell skola i teori och praktik: en etnografiskstudie om invandrarelever och integration.

Stukát, S. (2011). Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap. Lund: Studentlitteratur AB.

Svensson A.K. (2011). Barnet språket och miljön: från ord till mening. Studentlitteratur AB.

Svedberg, L. (2016). Gruppsykologi: om grupper, organisation och ledarskap. Lund: Studentlitteratur.

Tengberg, M., & Olin-Scheller, C. (2015). Svensk forskning om läsning och läsundervisning. (red). Gleerups Utbildning AB.

Trost, J., (2014). Kvalitativa intervjuer. Studentlitteratur AB Lund: Danmark.

Vygotsky, L. (1986). Thought and Language. The MIT Press Cambridge, Massachusetts London, England.

Wedin, Å. (2017). Språklig mångfald i klassrummet (red). Stockholm: lärarförlaget.

Bunar, N. (2018, 15 juni). Lärarutbildningsportalen. Nordin, G. (2018, 15 juni). Hallå där Nihad Bunar! Hämtad 2019-06-22 från <https://www.su.se/lararutbildningar/om-oss/nyheter/hall%C3%A5-d%C3%A4r-nihad-bunar-1.387224>

Duvarci, E. M. (2018, 04, 16). Heterogen elevgrupp i modersmålsundervisningen. Hämtad 2018-12-27 från <https://www.skolporten.se/forskning/intervju/heterogen-elevgrupp-i-modersmalsundervisningen/>

Drackner, K. (2018, 13 juni). Barnkonventionen blir svensk lag 2020! [Blogginlägg]. Hämtad 2018-06-13 från <https://blog.unicef.se/2018/06/13/barnkonventionen-blir-lag/>

Greppa språket (2019). Ämnesdidaktiska perspektiv på flerspråkighet, forskning för skolan, Linköping, www.lh.umu.se/digitalas-sets/82/82559-greppa-sprket-pdf

Institutet för språk och folkminnen (2019). Språken i Sverige. Hämtad från <https://www.sprakochfolkminnen.se/om-oss/for-dig-i-skolan/sprak-for-dig-i-skolan/spraken-i-sverige.html>

Institutet för språk och folkminnen (2014). FN:s barnkonvention. Hämtad från <https://www.sprakochfolkminnen.se/om-oss/for-dig-i-skolan/sprak-for-dig-i-skolan/barnsprakliga-rattigheter/fns-barnkonvention.html>

Jensens, S. (Hur familjen kan stödja och stimulera). Hämtad den 2018-12-10 från <https://svenskalekandelatt.wordpress.com/tag/fordelar-med-tvasprakighet/>

Jensens, S. (språkblogg, Fördelar med flerspråkighet). Hämtad 2018-12-10 från <https://svenskalekandelatt.wordpress.com/tag/fordelar-med-tvasprakighet/>

Kvalitetsredovisning (2009/2010). Modersmål. Hämtad från <https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=12345>

Modersmål. (2019). I Nationalencyklopedin, modersmål. <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/modersmal> (hämtad 2019-06-21)

Parkvall, M. (2018, 31 maj). Arabiska Sveriges näst största modersmål. Svenska Dagbladet. Hämtad från <https://www.svd.se/arabiska-sveriges-nast-storsta-modersmal>

Prop. 1989/90:107. FN:s konvention om barnets rättigheter. Hämtad 2018-12-27 från <https://www.regeringen.se/49b764/contentassets/8caaeabf49834f16aa52df2108837b2d/fns-konvention-om-barnets-rattigheter-so-199020>

Skolinspektionen. (2010). Språk- och kunskapsutveckling för barn och elever med annat modersmål än svenska. Hämtad från <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2010/sprakutveckling-annat-modersmal/sprakutveckling-annat-modersmal-slutrapport.pdf>

Skolverket. (2016) Läroplan för förskolan Lpfö 98. Hämtad från <https://forskoleforum.se/artiklar/laroplan-forskolan-lpfo-reviderad-2016>

Skolverket. (2019) Rätt till modersmålsundervisning. Hämtad från <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/ratt-till-modersmalsundervisning>

Skolverket. (2015) Kommentarmaterial till kursplanen i modersmål. Hämtad från <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65bc8e/1553966453556/pdf3570.pdf>

Skolverket. (2014) Skolan och hemmet. Hämtad från <https://kvutis.se/wp-content/uploads/2015/02/pdf3378.pdf>

Skolverket. (2017) PM - Pedagogisk personal i skola och vuxenutbildning läsåret 2016/17. Hämtad från <https://www.skolverket.se/publikationsserier/beskrivande-statistik/2017/pm---pedagogisk-personal-i-skola-och-vuxenutbildning-lasaret-2016-17?id=3759>

Skolverket. (2019) Rätt till modersmålsundervisning. Hämtad från <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/ratt-till-modersmalsundervisning>

Skolverket. (2017) Andelen obehöriga lärare ökar. Hämtad från <https://www.skolverket.se/om-oss/press/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2017-03-21-andelen-oberoriga-larare-okar>

Skolverket. (2018) Läroplan för grundskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet. Hämtad från <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/laroplan-och-kursplaner-for-grundskolan/laroplan-lgr11-for-grundskolan-samt-for-forskoleklassen-och-fritidshemmet>

Skolverket. (2019) Rätt till modersmålsundervisning. Hämtad från <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/ratt-till-modersmalsundervisning>

Tyresö kommuns kvalitetsredovisning (2009). Barn- och utbildningsförvaltningen Tyresö kommun Hämtad 2019-06-22 från <https://insynsverige.se/documentHandler.ashx?did=12403>

Bilaga 1

Samtycke till medverkan i ett aktionsforskningsprojekt för Göteborgs universitet

Bästa modersmåslärare!

Jag heter Qassim AL-IDHAM. Jag studerar på VAL projekt i Göteborgs Universitet. Jag skriver min kandidatuppsats som kommer att handla om (Anledningar som leder till att eleverna slutar studera modersmålet).

Jag vill därför intervjua er och kommer att koncentrera mig på frågor som berör uppsatsens mål. Intervjuerna kommer att **spelas in** för att jag inte ska glömma något som ni sagt, och det tar cirka 20 minuter.

Inspelningen **raderas** när jag skrivit ner informationen i mitt arbete och fick godkänt på min uppsats.

Med vänliga hälsningar

Qassim Al- Idham

Bilaga 2

Intervjufrågor:

- Vad tycker du om de läromedel som du använder nu i din undervisning?
- Använder du digitala läromedel? Tycker du att de motivera elever att studera modersmålet?
- Vilka egenskaper ska en framgångsrik modersmållärare ha, enligt dig?
- Hur arbetar du med dina elever mot att de ska ha en positiv inställning mot ämnet?
- Tror du att omständigheter kring modersmålets undervisning kan påverka och leda till eleverna sluta studera modersmålet?
- Tror du att det en koppling mellan modersmållärare behörighet och en elevernas motivation? Förklara?
- Hur mycket kan skolans (positiv eller negativ) inställning mot modersmållärare påverka elevens motivation till modersmålet?
- Tycker du att (dina heterogena grupper) kan påverka elevens språkliga utveckling och leda till att de slutar studera modersmålet?
- Tror du att familjens inställning till undervisningen påverkar hur elevens inställning till modersmålet? På vilka sätt?
- Vilka är anledningar till att eleverna sluta studera modersmålet tror du?
- Har du några andra tillägg?